

Q. Z. B. I. S. T. O. N
R E S P U B L I K A S I
M U L L I Y K I T O B P A L A T A S I

Kuch - bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 3 июнь, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 43 (7238)

Respublika bolalar
san'ati festivali

БОЛАЛАРГА БЕРИЛГАН ДУНЁ

Болажонларни барчамиз яхши кўрамыз, уларни суюб, эркалаймиз. Хонадонимиз чироғи, умримиз давомчиси бўлган ширинтойларни яхши кўрмай, эркаламай бўладими? Қайси бир инсондан «Нима учун ҳаракат қиялпсан, нега бунча югуриб-елиш», деб сўрасангиз «Болаларим учун, уларнинг эртасини ўйлаб, ҳаракат қиялман-да. Мендан кейин қоладиган шулар», деб айтади. Биз ҳар куни фарзандларимизни нимадандир, дейлик офтобдан, сув ва шамолдан ҳимоя қиламиз. Бутун меҳримизни зурриёдларимизга берамиз. Лекин бир йилда бир марта ажойиб байрам ўтказилади. Бу байрам Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунидир. Шу кунни барча яхши нарсалар болажонлар ихтиёрида бўлади. Ўша кунни асабимизга тегадиган қилиқ қилган қизалоғимизни урушмаймиз, ўша кунни қимматбаҳо машинасини бузган ўғлимизни ҳам фақат ширин сўзлар билан эркалатиб қўямиз. Хуллас, бу кун болажонлар учун ҳам қадрли ва азиздир.

Бундан бир мунча муддат муқаддам ўзбек халқининг буюк ва юксак маънавий ғазилатларини, маданий аъёнларини рўёбга чиқариш мақсадида Ўзбекистон Маданият ишлари вазирлиги, Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Республика ёшларининг «Камолот» жамғармаси, Ўзбекистон телерадиокомпанияси ҳамкорликда «Соғлом авлод йили»га бағишланган 1-республика болалар санъати фестивалини ўтказиш тўғрисида қўшма қарор қабул қилган эдилар.

Шу мақсадда барча жойларда болалар санъат фестивали кўтаринки руҳда ўтказилди. Кун кеча пойтахтнинг муҳташам «Туркистон» саройида 1 июнь — Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунига бағишланган байрами доирасида 1-республика болалар санъат фестивали ҳам ўтказилди.

Тадбирни Ўзбекистон Республика Бош вазирининг ўринбосари Ҳ.Кароматов кириш сўзи билан очди.

Барча вилоятлардан вакиллар иштирок этган фестивалда кўргазма ташкил этилди. Ўқувчилар Ватан, юртни мадҳ этувчи куй-қўшиқлар ижро этишди. Ўз шеър ва рақсларида озод диёрни, хур Ўзбекистонни улуғлашди.

Энг ҳаяжонли ва қувончли дақиқалар барча иштирокчи болаларга қимматбаҳо совғаларни Ўзбекистон Қаҳрамонлари Мавлуда Исмамова ҳамда Манзура Мамадиеваларнинг топширганликлари бўлди. Совғалар Халқ таълими вазирлиги, таълим ва фан ходимлари қасаба уюшмаси Марказий кўмитаси, «Камолот», «Наврўз», «Соғлом авлод учун» жамғармалари, Бадий академия томонидан тайёрланган эди.

Дарҳақиқат, биз келажагимиз эгалари бўлган болаларни авайлашимиз, эъзозлашимиз зарур. Кичкинтойларни асраш келажагимизни асрайдир. Уларни ҳимоя қилиш эртаимизни ҳимоя қилишдир.

Шоир «Бир кунгина болаларга дунёни берайлик» деганди. Болаларга берилган бир кунимиз ҳамма жойда, ҳамма гўшада ажойиб тарзда ўтди.

Шарифа МУРОДЖОН қизи

Нарвозингиз баланд бўлсин!

Б. РИЗОКУЛОВ олган сурат-лавҳа.

ШАҲОДАТНОМАЛАР
ҚАНДАЙ ТАРТИБДА
БЕРИЛАДИ?
2-бет

«МЕНМОНХОНА»
Илҳом ЖАББОРОВ:
«Ўзгалликни асранг»
5-бет

ҲИССИЁТ ВА
АХЛОҚ
8-бет

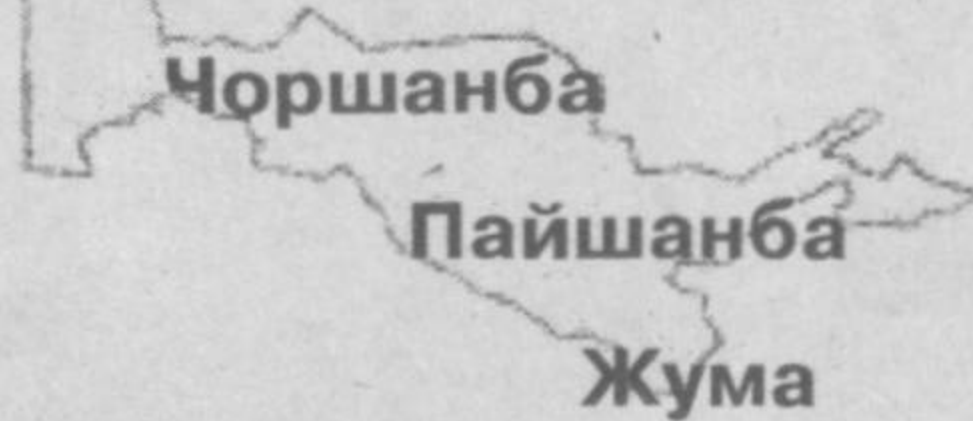
ФАРМОН

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонида кўра А.Р.Тўхтаев Ўзбекистон Республикаси Давлат Архитектура ва қурилиш қўмитасининг раиси этиб тайинланди.

КОМИССИЯ ЙИҒИЛИШИДА

Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш комиссиясининг йиғилиши бўлиб ўтди, унда мамлакатимиз автомобиль йўлларида 2000 йилнинг ўтган даври мобайнида рўй берган йўл-транспорт ҳодисаларининг

СЎНГГИ УЧ КУН МУҶДАЛАРИ

сабаб ва оқибатлари атрофлича таҳлил этилди.

СОВҒАГА — «ТИКО»

Жарқўрғон туманидаги «Халқобод» жамоа хўжалиги давлатга ғалла топшириш режасини 4 кунда бажариб, туман ҳокимлигининг «Тико» автономи ва вилоят ҳокимлигининг

рангли телевизордан иборат совғалари билан мукофотланди.

ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг И. Мўминов номидаги Фалсафа ва ҳуқуқ институтида «Мустақил Ўзбекистон: фалсафа ва ҳуқуқ фанларининг долзарб муаммолари» мавзuida навбатдаги республика илмий-назарий конференцияси бўлиб ўтди.

Танишинг! «Устоз»
жамғармаси гранти
совриндорлари!

9-бет

Табиатни асраш
фарзандларимизни
асрашдир
10-бет

Шекспир
италияликми?
13-бет

ТАЛАБА СИНОВДАН ЎТМОҚДА

Вақт ҳукмига бўйсунмасдан иложимиз йўқ. У шитоб билан фақат илгариларди. Яқиндагина талабалар қабул қилинган ёшлар ҳаётида яна ҳаяжонли кунлар бошланди: давлат аттестацияси синовлари, диплом ишлари... Бакалаврлик дипломини қўлга олиш арафасида турган талабаларнинг барчаси ҳам магистратурада қолаверадими ёки унинг мезонлари борми?

Мухбиримиз Тошкент Давлат шарқшунослик институти магистратура бўлими раҳбари, доцент Раҳмонхўжа Имомхўжаевга мурожаат қилар экан, ана шу масалаларга қизиқди.

—Талабанинг битирув имтиҳони унинг тўрт йил мобайнида олган билими ҳақида хулоса беради. Институтда бу жараён қандай кечмоқда?

— Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг буйруғига мувофиқ, битирувчи курс талабалари Давлат аттестацияси синовларини ёзма равишда топширидилар. Аттестация ҳайъати аъзолари талабаларнинг Ўзбекистон тарихи, чет тили ва мутахассислик фанлари бўйича топширадиган имтиҳонларини олдиндан ишлаб чиқилган ва эълон қилинган баҳолаш мезонлари асосида текшириб, ўз хулосаларини эълон қилдилар. Натижалар кўнгилдагидек.

Жорий йилда шарқ тиллари ва адабиёти бўйича тугатаётган 110 дан ошиб шарқ мамлакатлари иқтисоди йўналиши бўйича тамомлаётган 160 дан ортиқ талабалар мустақил ҳаётга қадам қўйиш арафасида турибдилар. Шунингдек, хорижий шарқ мамлакатлари тарихи ихтисослиги бўйича 10 нафар, Марказий Осиё халқлари тарихи ихтисослиги бўйича 20 нафар, халқаро мутасолиғи бўйича 15 нафар талабага дипломи берилади.

— **Диплом** химоялари талабанинг ижодий ишидир. Айтинг-чи, диплом ишлари орасида илмий-тадқиқот сифатида давом эттиришга арзийдиганлари борми?

—Албатта, диплом иши талаба имкониятларининг бир қиррасидир. У биринчи курсдан то охири курсга қадар ўзини бунга тайёрлайди. Филолог битирувчилар шарқ тиллари ва адабиётларининг кам ўрганилган жиҳатлари бўйича дипломи ишлари ёзишди. Масалан, "Хитой ва ўзбек тилларидаги қариндош-уруғчилик атамалари", "Араб тили бўйича қисқа грамматикалар ёзиш аъёниси", "Араб тилида "харф" сўз туркуми", "Араб тилидан ўзбек тилига ўзлаштирилган сўзларнинг фонетик ва семантик хусусиятлари" каби мавзуларда ёзилган битирув ишлари муаллифларнинг илмий салоҳиятини кўрсатиш билан бирга таълим жараёнида фойдаланишга ҳам тавсия қилинди.

Профессор Т.Сатторов раҳбарлигидаги талаба Е.Тоированинг "Япония ва Ўзбекистон иқтисодида кичик ва ўрта бизнес", Е.Раҳимованинг "Япония молиявий тизимининг ўзига хос хусусиятлари" каби малакавий битирув ишлари қизгин мунозаралар асосида юқори баҳоланди. Талабалар бу мавзуларни ўрганишда идоралар, банклар тизими, чет эл манбаларидан, хусусан, "Интернет" тизимидан ҳам фойдаланганини намойён этдилар.

—**Билишимча, институтингизда хорижий талабалар ҳам тахсил олишади. Улар ҳам бу жараёндан четда бўлишмасе керак?**

—Икки нафар хитойлик талабалар — жаноб Ден Вей ва Ву Фан хонимнинг "Хитой халқ республикаси молия банк тизими", "Хитой иқтисодида акцияларнинг ўрни" мавзуларига бағишланган битирув ишлари ҳам "аъло"га баҳоланди.

—**Магистратура — олий таълимнинг галдаги босқичи. Қабулда талабанинг қайси жиҳатларига эътибор берилади?**

—Магистратурада ўқишга ҳамма талабада ҳам хоҳиш топилавермайди. Ўтган йиллар мобайнида ўзини ҳар жиҳатдан кўрсатган, яъни рейтингда юқори кўрсаткичларга эришган, илмий-амалий анжуманларда ўз маърузалари билан иштирок этган ва намунали хулқи билан кўзга ташланган талабаларгина магистрликка қабул қилинадилар. Ҳозирда институтимизда 15 та мутахассислик бўйича магистратура фаолияти йўлга қўйилган бўлиб, маълум тажриба тўпланди. Янги 2000-2001 ўқув йилидан эътиборан, "Мумтоз шарқ филологияси" ҳамда "Адабий манбашунослик" ва матншунослик мутахассисликлари бўйича магистрлар қабул қилиш режалаштирилмоқда.

Х.ТҲИМАНОВА суҳбатлашди.

Ўтган йили Халқ таълими вазирлиги томонидан "Таянч ва ўрта маълумот тўғрисидаги ҳужжатларни буюртмалар асосида тайёрлаш, ҳисобга олиш, тарқатиш ва сақлаш бўйича Қадрлар тайёрлаш миллий дастурининг биринчи босқичи (ўқиш даври) учун мўлжалланган йўриқнома тасдиқланган эди. Мазкур ҳужжат таянч ва ўрта маълумот тўғрисидаги ҳужжатларни тайёрлаш ва таъминлаш, таълим тўғрисидаги ҳужжатларни ҳисобга олиш, тарқатиш ва сақлаш, таянч ва ўрта маълумот тўғрисидаги ҳужжатларни тўлдириш, дубликат ҳужжатларни бериш каби бобларни ўз ичига олган. Мухбиримиз ана шу йўриқномани батафсилроқ шарҳлаб, шунингдек ўшбу жараёнда тугилаётган баъзи бир саволларга жавоб беришларини сўраб, ЎзХТВ дарсқилар ва мактаб ҳужжатлари бўлими бошлиғи Шомухтор Шомансуровга мурожаат қилди.

— Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, таянч ва ўрта маълумот

Dolzarb mavzuda suhbat

шиларда шаҳодатномаларга ноқонуний йўл билан эга бўлиш мумкин экан, деган фикр тугилади. Бунга қандай қарайсиз?

— Ҳеч мумкин эмас. Чунки туман (шаҳар) халқ таълими бўлимларига бериладиган ҳужжатлар миқдори 9-11-синфлар якуний аттестациясига қўйилган ўқувчилар сонига асосан белгиланади. Шу билан бирга халқ таълимининг бошқарув идоралари ва туман (шаҳар) ХТВ лари ҳар бир мактабга бериладиган ҳужжатлар бланкаларининг сони ва рақамларини ҳисобга олиш ва тарқатиш дафтаридида қайд этилишини қатъий назоратга оладилар. Мактаб директорларига гувоҳнома ва шаҳодатномалар бериш эса 9-11-синф ўқувчиларини якуний аттестацияга қўйиш ҳақидаги мактаб педагогик кенгашининг қароридан кўчирма, 8-

мунали", "қоникарли", "қоникарсиз" деб белгиланади. Ўқувчиларга боғлиқ бўлмаган сабабларда айрим ўқувчилардан баҳолабмаган битирувчиларга, гувоҳнома ва шаҳодатномаларда "ўрганмади", жисмоний тарбия ёки меҳнат таълими фанлари бўйича озод этилганлар учун "озод этилган" каби сўзлар ёзиб қўйилади. Маълумот тўғрисидаги ҳужжат директор имзоси ва мактаб муҳри билан тасдиқланади. Мухр ҳужжатга аниқ ва ўқилиши осон бўладиган ҳолатда туширилиши керак. Мактабнинг герби муҳри босилмаган ҳужжат ҳақиқий ҳисобланмайди.

— **Маълумот тўғрисидаги дубликат ҳужжатларни бериш тартиби қай тарзда амалга оширилади?**

ШАҲОДАТНОМАЛАР ҚАНДАЙ ТАРТИБДА БЕРИЛАДИ?

тўғрисидаги гувоҳнома ҳамда шаҳодатномалар давлат аҳамиятига молик, қатъий назорат қилинадиган ҳужжатлар бўлиб, ягона тартиб рақамлари билан Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг буюртмаси асосида чоп этилади. Мазкур ҳужжатларнинг намуналари қуйидагича белгиланган:

1. Ўрта маълумот тўғрисидаги шаҳодатнома.
2. Аъло даражали ўрта маълумот тўғрисидаги шаҳодатнома.
3. Таянч маълумот тўғрисидаги гувоҳнома.
4. Аъло даражали таянч маълумот тўғрисидаги гувоҳнома.

Гувоҳнома ва шаҳодатномалар Халқ таълими вазирлиги томонидан Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармаларининг буюртмасига биноан махсус алоқа воситалари орқали юборилади.

Қорақалпоғистон ХТВ, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ХТВларига келган ҳужжатлар назорат ва тарқатиш дафтарларида ҳисобга олинади ҳамда улар қўриландиган хоналардаги сейфларда сақланади ва белгиланган тартибда туман (шаҳар) халқ таълими бўлимларига тарқатилади.

Йўриқномада алоҳида қайд этилганидек, маълумот тўғрисидаги ҳужжатларни ҳисобга олиш ва тарқатиш дафтери (75 йил), ишончномалар (3 йил) юк хатлари (3 йил), ва бошқа ҳужжатлар қатъий сақланадиган ҳужжатлар сирасига киради.

— **Баъзи бировлар шаҳодатномаларни сотиб олиш ҳаракатида юришади. Шу аснода ки-**

9- ва 10-11-синф журналлари асосида амалга оширилади.

Гувоҳнома ва шаҳодатномаларнинг тўғри тўлдирилиши, баҳоларнинг ҳаққоний қўйилишига жавобгарлик шахсан мактаб директорига юклатилган. Хизмат лавозимини суистеъмол қилган мактаб раҳбарлари Ўзбекистон Республикаси меҳнат Кодексининг 181-моддасига асосан интизомий жазога тортилади.

— **Таянч ва ўрта маълумот тўғрисидаги ҳужжатлар қандай ва нималарга асосланиб тўлдирилади?**

— Таянч ва ўрта маълумот тўғрисидаги гувоҳнома ва шаҳодатномалар қуйидаги ҳужжатлар асосида тўлдирилади:

1. Шаҳодатнома учун — паспорт.
2. Гувоҳнома учун — туғилганлик ҳақидаги гувоҳнома.
3. 8-9-10-11-синф журналлари.

Таянч ва ўрта маълумот тўғрисидаги ҳужжатлар қора туш билан чироили, аниқ қилиб тўлдирилади. Битирувчининг фамилияси, исми, отасининг исми, туғилган вақти ва жойи паспорт (гувоҳнома)га асосланган ҳолда аниқ қилиб ёзилади. Шунингдек, мактабнинг номи, тартиб рақами, ўқиш тури ва манзили ҳам қўйиб ёзилади. Ўқувчиларни бўйича (ўқувчиларнинг билим даражасини назорат қилишнинг рейтинг тизимида олиб бораётган ўқув муассасалари, ихтисослаштирилган мактаблар Низом лойиҳаси асосида) баҳолар рақам билан, кавс ичида сўз билан 5 (аъло), 4 (яхши), 3 (қониқарли), синов (заъет) тизимида қилинган айрим фанлар бўйича "Синовдан ўтди", хулқи эса "на-

Аслида таянч ва ўрта мактабларни битирган, аммо қайсидир сабаб билан гувоҳнома ёки шаҳодатномаларини йўқотган, бузган шахсларга дубликат ҳужжат берилади. Аввало гувоҳнома ёки шаҳодатномаларини йўқотган ва бузиб қўйган шахслар ўзлари ўқиган мактаб маъмуриятига олдинги ҳужжатларининг йўқолиши ва бузилиш ҳолатини тулиқ баён этишиб, ёзма ариза берадилар. Маълумот тўғрисидаги ҳужжатларни йўқотган шахслар аризага ҳужжат йўқолганлигини тасдиқловчи ҳамда уни бекор қилиш ҳақидаги газетадаги эълон, топилмалар столдан маълумотномани илова қиладилар. Шу қаторда газетадаги эълонда ва топилмалар столи маълумотномасида йўқолган маълумот тўғрисидаги ҳужжатнинг берилган йили, серияси ва рақами кўрсатилиши шарт.

Гувоҳнома ва шаҳодатнома дубликати топилмалар бюросидан олинган маълумотнома асосида ва газетада эълон чиққан кундан бошлаб бир ойдан сўнг берилади. Ҳужжатнинг юқори ўнг бурчагига эса қўл билан "дубликат" деб ёзиб қўйилади.

Йўқолган ва газета орқали бекор қилинган асл ҳужжатлар рақамлари Халқ таълими вазирлиги томонидан компьютер орқали рўйхатга олинди. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига ҳамда Давлат тест марказига юборилади. Қисқаси; бу билан юқорида тилга олинган нотабий гапларга ўрин қолдирилмайди.

Қ.МАҚҲУБОНОВ суҳбатлашди.

МАКТАБДА ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМ

Тошкент вилоятида рус маданият маркази 5 йил давомида БМТ раҳномалиги остида фаолият кўрсатиб келаётир. Бу ерда болаларни ҳуқуқий таълим ва тарбиялаш бўйича бир қанча ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, Чирчик шаҳрининг бир қатор мактабларида ўқувчиларга болалар ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенция ва умумжаҳон ҳуқуқлар декларацияси турли қизиқарли ўйинлар орқали кичик гуруҳларда ўргатилмоқда. Айни пайтда Чирчик ўқитувчиларининг тажрибаси республикамизда ва республикамиз ташқарисида кенг эътироф этилмоқда. Г.Раҳимова, Л.Муҳамедиева, Н.Борцева, Л.Пекшива, Р.Ковник ва бошқа кўплаб ўқитувчилар Қирғизистон, АҚШ, Польша, Украина, Козогистон, Белоруссиядаги халқаро семинарлар қатнашчилари бўлишди. Рус маданият маркази республика бўйлаб болалар ҳуқуқлари бўйича тренинг-семинарлар, конференциялар, фестиваллар

ўтказаетир. Навбатдаги илмий-амалий семинар яқинда Чирчикдаги 13-мактабда бўлиб ўтди. Унинг мавзуси "Бошланғич синфларда болаларга ҳуқуқий таълим бериш"

дарсларига бағишланди. Суратда: семинар-дарсдан лавҳа.

Шавкат АҚРОМОВ олган сурат.

“ХАЛҚ ТАЪЛИМИ КУНИ” САМАРА БЕРАРМИКАН?

Фарғона вилояти ҳокими вилоятнинг барча шаҳар ва туманларида навбати билан "халқ таълими куни"ни ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилган эди. Унга кўра ҳар ой охири ҳафтасининг душанба куни ана шундай тадбир ўтказиш режалаштирилган. Кўзланган мақсад эса аниқ, яъни таълим тизимида оид ҳужжатларни амалга жадал суръатларда татбиқ этиш ҳамда жамият юзини росмана мактабга буриш қабилардан иборат.

Дастлабки йиғин Марғилон шаҳрида олиб борилди. Қарорга кўра тузилган ишчи гуруҳи шаҳардаги боғча ва мактаблардаги умумий аҳвол билан танишиб, ҳисобот тайёрлади. Яппи муҳокама ва таҳлил йиғилишида вилоят ҳокими Алишер Отабоев қатнашди. Нотикларнинг фикрича, шаҳар таълим тизимида тўпланган қатор ютуқлар, илғор тажрибалар билан бир кутаётган муаммолар ҳам талайгина мактабларда спорт заллари, сувда

Tadbir

йўқ. 7-, 17-, 19-мактабларда ўқиш ҳанузгача уч сменада олиб борилаётти. Улар учун қўшимча бинолар қуриб бериш кечиктириб бўлмайдиган юмушлар сирасига киради. Кўриниб турибдики, бу муаммолар охири-оқибатда маблағга бориб тақалади. 2000 йилда таъмирлашга муҳтож мактаб ва боғчаларга 60 млн. сўм миқдорида пул ажратиш лозим, аммо бунинг учун бюджетдан атиги 4 млн. сўм берилаяпти. Демак, муаммо ҳомий ташкилотларнинг ёрдамисиз ҳал бўлмайди.

Шаҳар таълим тизимида ўқитувчиларнинг етишмаслиги кишини ажаблантиради. Чунки биргина вилоят педагогика университети ҳар йили юзлаб ўқитувчиларни тайёрлаб берапти. Бу масала ўрганиб чиқишни талаб этади. Маълумотларга қараганда, шаҳарда жами 105 ўқитувчи етишмайди. Натижада, мисол учун, 14-мактабда инглиз тили ўқитувчиси 51 соат, рус тили ўқитувчиси 41 соат дарс ўтади. Бу ерда сифат ҳақида қандай гап бўлиши мумкин?

Марғилонда мактабгача ёшдаги болаларни боғчага жалб этиш 18,9 фоизни ташкил этади. Шаҳар вилоят миқёсида бу борада 10-ўринни эгаллайди.

Йиғилишда бу каби муаммоларга ечим ахтарилди, фикрлар айтилди ва мутасадди раҳбарларга топшириқлар берилди. Ҳар бир мактаб ва боғчага ҳомийлар бириктирилди. Бунинг қандай натижа беришини эса вақт кўрсатади.

Ана шундай йиғилиш яқинда Риштон туманида ҳам бўлиб ўтди.

Авaz ҲАЙДАРОВ, ўз мухбиримиз

ҲАММА ЯЙРАГАН КУН

Болалар қувонса олам ҳам нурга тўлади, дейишгани ҳақиқат эканлиги куни кеча Мирзо Улуғбек номидаги маданият ва истироҳат боғида бўлиб ўтган 1-июнь — Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунига бағишланган тадбирда ҳам яна бир карра аксини топди.

Тадбир Тошкент шаҳар Чилонзор тумани ҳокимияти ва халқ таълими бўлими ҳомийлиги ва ташаббуси остида ўтди.

Шу куни боғ ва бу ердаги барча кўнгил очар аттракционлар Чилонзор туманидаги барча мактаб ва мактабгача таълим муассасалари ўқувчи ва тарбияланувчилари учун бепул хизмат кўрсатди.

Боғда мактабгача тарбия муассасалари кичкинтойлари ўз бадиий чиқиш ва спорт мусобақалари билан иштирок этган бўлсалар, мактаб ўқувчилари ҳам кўргазмалар чиқишлар, чиройли куй-қўшиқлар билан тадбирга файз киритишди.

Туман халқ таълими бўлими мудири Малик Абдуалимов шундай деди: "Соғлом авлод йили"га бағишланган ушбу тадбирнинг бош ҳомийси Чилонзор тумани ҳокимлигидир. Туман ҳокими Манноп Қосимов, келажагимиз эгалари бўлган кичкинтойларни ҳар қанча авайласак, эъзозласак оз, деб шундай шароитларни яратиб берди, — деди. Истироҳат боғи директори Баҳодир Султонов бошчилигида кичкинтойлар учун қўлидан келган ёрдамни аямади, барча шароитни яратиб берди. Туманимиздаги 33 та мактаб, 62 та мактабгача тарбия муассасаси бу тадбирда иштирок этмоқда. Болалар катталарнинг ҳимоясида, уларга ғамхўрлик қилувчи, меҳр кўрсатувчи инсонлар бор.

Тадбир жуда қизиқарли ва файзли ўтди. Боғча ёшидаги, ҳали ҳаётнинг аччиқликларини кўрмаган, ҳимоятлаб болажонлар ишонч билан "Биз — Ўзбекистон келажагимиз" деб қўйлаб турса, тумандаги энг иқтидорли, энг истеъдодли ўсмирлар қимматбаҳо совғалар билан тақдирланса, мактабларнинг хунарсанам ўрганаётган ўқувчилари ўз кашта, дўппи, наққошлик намуналарини кўз-кўз этиб турса, истироҳат боғи файзга тўлмайди?

Соғлом авлодни тарбиялаш спорт билан узвий боғлиқлигини ҳис қилган мураббийлар бир неча ой давомида туман боғчаларида ўтказилган спорт спартакиадасини яқунловчи босқичини ҳам шу ерда ўтказишди. Югуриш, велосипед миниш, эстафета шартлари бўйича беллашган ширинтойларга туман хотин-қизлар кўмитаси, "Соғлом авлод учун" халқаро жамғармаси туман бўлими ҳам совғалар улашди.

Тадбирдан сўнг энг улуғ кун болажонлар қувонган, уларнинг кўзларида севинч порлаган кун эканлигини англадик.

Шарифа МУРОДЖОН қизи

СЕН КУЛСАНГ, ҚАЛБЛАР НУРГА ТЎЛАДИ

Навоий вилояти ҳокимлиги, вилоят халқ таълими бошқармаси, вилоят ижтимоий таъминот бошқармаси, вилоят "Соғлом авлод учун" жамғармаси ҳамкорлиқда "Соғлом авлод" йили муносабати билан "Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни" байрамига бағишланган "Болалар санъати фестивали" тантаналарини ўтказди.

"Фарҳод" маданият саройида болаларга атаб "Санъат фестивали" катта байрам концерти намойиш этилди. Концертдан сўнг болаларга вилоятнинг тоғ-металлургия комбинати, "Навоийазот" ишлаб чиқариш бирлашмаси, "Қизилқумцемент" ҳиссдорлик жамияти, вилоят коммунал хўжалик бошқармаси каби йирик корхоналар томонидан уюштирилган, ҳар қайсининг нархи 1000 сўмдан булган уйинчоқ-совғалар ҳам болаларга тортиқ этилди.

Ушбу тадбирда 100 нафар ногирон болалар ҳам иштирок этиб, уларнинг кўнгил завоқ-шавққа тўлди.

Шу куни Навоий шаҳридаги "Меҳрибонлик уйи"да "Болаларимиз келажақ сари" мавзусида катта байрам тантаналари ҳам бўлиб ўтди.

Вилоят халқ таълими бошқармаси томонидан яқинда ўтказилган "Хайрия" марафонидан тушган маблағлар ҳисобидан "Меҳрибонлик уйи"нинг 100 нафар тарбияланувчиларига 1 млн. 900 минг сўмлик костюм-шим ва костюм-юбка, қўйлақ ҳамда туфлилар харид қилинган эди. Ушбу тантанادا ана шу совғалар болаларга топширилди.

Айтиш жоизки, "Меҳрибонлик уйи"да "Шафоат" фирмаси ва "Экзотика" чойхонаси раҳбарлари Соҳиб Очилов, Юсуф Муродовлар томонидан халқ банкига 100 нафар болаларнинг номига 1000 сўм миқдорида пул қўйилиб, омонат дафтарчалари очилди ҳамда уларга ёзги кийим-кечаклар ҳам совға қилинди.

Ўткир ПЎЛАТОВ
Навоий вилояти

БОЛА ШОД БЎЛСА, ТУРМУШ ОБОД

Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунига бағишланган ажойиб тадбирлардан бири Республика ўқувчилар саройида бўлиб ўтди. Байрам руҳи билан безатилган сарой қалбларга шодлик бахш этса, бир-биридан ширин болажонлар, уларнинг нафис, бежирим либослар-ла яйраб ўйнашлари бизни бевосита болалик дунёсига етаклагандай бўлди. Ўзининг ноёб иқтидор ва истеъдоди билан бу даргоҳга келиб қолган ўқувчилар устозлари меҳнатини тўла намоён этдилар. Айниқса саройнинг "Бойчечак" ашула хори ва "Юлдуз" рақс дастасининг чиқишлари барчага манзур бўлди. Концерт дастури тамом бўлгач, ўқувчилар учун алоҳида дискотека ва бир пиёла чой ташкил қилиниб, музқаймоқлар улашилди.

Муножат МҲМИНОВА

«ҚЎЛИМИЗДА ТУТГАН ҚАЛБИМИЗ»

Тошкент тижорат техникумида "Ўзбекистон — қўлимизда тутган қалбимиз" мавзусида бўлиб ўтган тадбирда Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими, таниқли шоира Турсуной Содиқова иштирок этиб, Ватанга садоқат, она-юртга муҳаббат, миллий қадриятларимиз, шарқона урф-одатларимиз, мустақил мамлакатимиз равнақига ёш авлоднинг қўшажақ ҳиссаси ҳақида қалбдан жушиб сўзлади.

— Мана шундай учрашув ва қизиқарли мулоқотлар ўтказиш билим даргоҳимизда одат тусига кирган, — дейди техникум директорининг маънавият ва маърифат ишлари бўйича Қудратилла Азимов. — Албатта, бугунги кунимизнинг энг долзарб мавзуларига бағишланган тадбирларимиз билан талабаларимизнинг нафақат чуқур билим олишларига, балки маънавиятларини юксалтиришга, ҳар томонлама етук ва соғлом бўлишларига, шунинг баробарида яхши дам олишларига имконият яратамиз.

Учрашув сўнггида шоира ўз шеърларидан ўқиб, йиғилганларга завқ бағишлади.

Шарифа ИЛЁСОВА

ШОИР БИЛАН УЧРАШУВ

Абдулла Қодирий номли маданият институти жамоасида ўтказилаётган тадбирлар таниқли олимлар, эл эъзозлаган шоиру ёзувчилар, сеvimли санъаткорлар иштирокида ўтмайди.

Яқинда шундай учрашувлардан бири — Ўзбекистон халқ шоири, Алишер Навоий номидаги Давлат мукофоти соҳиби Барот Бойқобилов билан бўлиб ўтди. Мулоқот ва мунозаралар асосан, шоирнинг "Ўзбекнома" китоби ҳақида бўлди. Унда сўзга чиққан академик Азиз Қайумов "Ўзбекнома" бу халқимиз тарихига таш-

ланган бир лаҳзалик шеърини нигоҳ эмас, балки бутун бир эпопеядир", деган фикрни билдирган бўлса, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг маданият, фан, таълим ва спорт қўмитаси раиси, сиёсий фанлар номзоди Нарзулла Жураев "Ўзбекнома"нинг яратилиши катта воқеа бўлди. Бу асар айниқса, Сиз ёшларга ниҳоятда асқотади. Бу китобнинг варақларини варақлаб, излаб юрган қўлаб саволларингизга, албатта, жавоб топасиз", деди.

Иқтидорли талабалар "Ўзбекнома" асаридан парчалар ўқиди. Китоб муаллифи саволларга жавоб қайтарди. Шу тарзда учрашув узига хос ранг-баранглик касб этди.

Бардамбек САЪДУЛЛАЕВ

ХАЙР, МАКТАБ!

Юртимизнинг барча ўқув юртиларида кейинги йилларда анъана тусини олган "Сўнгги кўнгирок" байрами кенг нишонланмоқда. Бу байрам Навоий вилояти Хатирчи туманидаги 17-урта мактабда ҳам катта тантана билан бўлиб ўтди. Байрамда мактабнинг барча ўқувчилари, ота-оналар, жамоа ҳужалиги раҳбарлари иштирок этдилар.

Битирувчи синф ўқувчиларидан Жаҳонгир Аҳадов, Шавкат Пармонов, Сурайё Бешаева, Гузал Қўлдошевлар устозларига булган миннатдорчиликларини ўз дил сўзларида изҳор этишди. Жамоа ҳужалиги раҳбари Раҳим Боймуродов энг яхши ўқиган ўқувчиларни жамоа ҳужалиги ҳисобидан рағбатлантир-

ди. Ўқувчилар тантананинг бадиий қисмида ўзлари тайёрлаб келган шеър ва қўшиқлари билан иштирокчиларни хушнуд этишди. Йиғилиш охирида ўз навбатида устозлар ҳам ўқувчиларга эзгу тиллақларини билдирдилар. Мактаб директори Шавкат Муқимов, устозлардан Рузиқул Ёқубов, Нажия Юсупова, Шавкат Уразов, Ярлақаб Мусаев, Гуландом Эрназаровлар ўқувчилар олдида турган синов-имтиҳонларга яхши тайёргарлик қўришларини, ҳамда яхши баҳолар олиб ўтишларини тиладилар. Сўнгги кўнгирок байрами барча иштирокчиларда яхши кайфият уйғотди.

Олия ҚАЙУМОВА,
Хатирчи туманидаги
17-мактаб бошланғич
синф ўқитувчиси

ЙЎЛИНГ ПОРЛОҚ, БЎЛСИН!

Маълумки, кучаларимизни тулдириб юрган транспорт воситалари баъзи ҳолларда кишилар, жумладан болакайларимизга тан жароҳати етказмоқда, ҳаётига раҳна солмоқда.

Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармаси ва унинг тасарруфидаги таълим-тарбия муассасалари юқорида қайд этилган ноҳус кўнгилсизликларнинг, мусибатнинг олдини олиш мақсадида шаҳар автомобиль назорати Бош бошқармаси ва унинг жойлардаги бўлимлари билан узвий ҳамкорликда муайян тадбирларни амалга оширмоқда.

Шундай тадбирлардан бири Тошкент шаҳридаги Мирзо Улуғбек номидаги ис-

тироҳат боғида бўлиб ўтди. Шаҳар йул назорати ходимлари иштирок этган мазкур беллашувда шаҳарда фаолият кўрсатаётган таълим-тарбия муассасаларида тарбияланаётган кичкинтойлар, мактаб ўқувчиларининг вакиллари иштирок этдилар. Улар услубий-амалий ишларни емалга оширувчи гуруҳ томонидан тузилган саволлар, қўйилган талаблар асосида беллашдилар.

Ҳайъат гуруҳининг ҳулосасига қўра, Чилонзор туманидаги 232-мактаб жамоаси, I, С.Раҳимов туманидаги 249-мактаб ўқувчилари II, А. Икромов туманидаги 123-мактаб ўқувчилар жамоаси вакиллари III-урини эгалладилар.

I-II-уринларни эгаллаган гуруҳлар "Йул ҳаракати қоидалари" руқни остида ўтказилган Республика танловида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритдилар.

Алижон ТУРСУНМАТОВ

Хиндистон президенти Нараяна 8 йил мобайнида илк бора Хитойга ташриф буюрди.

Сьерра-Леонеда исёнчилар томонидан гаровга олинган Халқаро тинчликпарвар кучлар таркибидан бўлган сўнгги 88 киши озод этилди.

Фиджи президенти Камисесе Мару ўз хошига биноан давлат раҳбарлиги лавозимидан кетиб, ҳокимиятни ҳарбийлар қўлига топширди.

ЕР
ҲОЗИДА

Юзлаб чечен жангарилари ўз оилалари билан Афғонистонга, толиблар томон кўчиб келишмоқда. У ерда жангарилар ўз «элчихона»си ва террористлар тайёрлаш лагерларига эга. Бу ҳақда Афғонистон президенти Раббоний маъмуриятидаги ташқи ишлар вазир вазифасини бажарувчи доктор Абдулла Вашингтонда маълум қилди.

Американинг Лэйк-Уорт шахридаги ўрта мактаб ўқувчиси синфда 35 ёшли инглиз тили ўқитувчиси Барри Груноуни отиб ўлдирди.

АҚШ Конгресси вакиллари палатаси 2001 йилда қидирув хизмати эҳтиёжларига ажратилган маблағни яна 6,6 фоизга ошириш учун овоз берди. Махсус хизмат бюджети ошқор қилинмаяпти, лекин хабардор шахслар гап тахминан 30 миллиард доллар ҳақида кетаётганини таъкидлашмоқда.

Агарда АҚШнинг ракетага қарши янги системани жорий қилиш нияти амалга ошса, «дунёдаги ҳарбий-сиёсий тартиб назоратдан чиқиб кетиши мумкин», дейди тинчлик ва низо масалалари бўйича шуғулланувчи Гессен фонди директори Харальд Мюллер.

УЧ ДАВЛАТНИНГ БИР МАҚСАДИ

Япония газеталари шу кунларда уч давлат етакчиларининг учрашуви ҳақида ёзишмоқда.

Келгуси ҳафтада АҚШ Президенти Билл Клинтон, Жанубий Корея Президенти Ким Дэ Жун ва Япония Бош вазири Иосиро Мори Токиодаги ўзаро мулоқотларида Пхеньянга нисбатан умумий муносабат юзасидан фикрлашиб оладилар.

Уч мамлакат етакчилари Токиода 8 июнь кuni Япония ҳукуматининг собиқ раҳбари Кэйдзо Обутининг дафн маросимида иштирок этади.

Ҳозирда Япония оммавий ахборот воситалари бўлғуси учра-

шувга қизғин ҳозирлик кўриляётгани ҳақида ёзишмоқда. Жумладан, «Иомиури» газетаси бу мулоқот Шимолий ва Жанубий Корея раҳбарларининг 12-14 июнь кунлари Корея халқ демократик республикасида бўладиган тарихий учрашуви арафасида ўтажанини алоҳида қайд этди.

Америка Қўшма Штатлари, Жанубий Корея ва Япония Пхеньянга, агар у ҳарбий соҳада мурсога келса, иқтисодий ёрдам кўрсатиш юзасидан бир фикрда эканликларини тасдиқлаш ниятидалар.

О. ҲАКИМОВ,

Хосеи Университети студенти, Токио

ФАҚАТТИНА ОДАМИ ТАТИРА ОЛАДИАН ЖОНЗОЛ?

Кўп йиллардан бери олимлар шу саволга жавоб топишга ҳаракат қилмоқдалар. Келинг, шу жумбоқ тарихига назар солайлик.

1950-йилларда баъзи тадқиқотчилар шимпанзеларга сўзларни талаффуз эттира бошладилар. Дастлаб, улар маймун ва инсон овози йўналишида нисбатан муҳим фарқ борлигини билмаганлар. Кейинчалик олимлар «кўриш» тили, яъни тасвирий шаклларда акс этган сўзлар кўринишига ёхуд кар-соқовларнинг имо-ишора тилига асосланган ҳаракатларни ўрганиш мумкинлигини англаб етдилар.

Бошқа бир гуруҳ олимлар эса Сара лақабли маймунга ўзлари «ясаган» сўзларни ўргатишди. Сўзлар тахтага терилган шакллар бўлиб, Сара шакллари силжитиш орқали мулоқотга киришишга одатланди. Масалан, «Қизил

ранг — шоколад ранги эмас» каби бирикмаларни ўрганди. У ягона шакл, ўлчов ва ранг маъносидagi айрим сўзлар ва гоҳо «ичида», «устиди» сингари олд кўмакчиларни ўзлаштирди. У зехнли эди: 75 фоиз вазифани бажара оларди. Бироқ, у фақат олимлар томонидан ўргатилган нарсаларни такрорлар ва тушунарди. Ўзи гап туза олмас эди.

Тадқиқотчилардан бири гунлар тилидаги имо-ишораларни Вешью лақабли шимпанзегга ўргатишга жазм этди. Машғулотлар Вешью бир ёшга тўлганда бошланди. Уч йил давомида «белгили» нутқ сингдирилди. 4 ёшда маймун 130 турдаги белгини яратиш ва уни тушунишга қодир эди. Дастлаб у бир вақтнинг ўзида ягона белги кўлларди. Бора-бора ҳатто ўзига сингдирилмаган «Вешью кечир», «яна ичинг» син-

гари бирикмаларни ифодалайди.

Вешью тил ўрганишда гўё ёш бола эди. У кечаги ва эртанги нарсалар ҳақида эмас, фақат ва фақат ҳозирда нима хохлаётганини ифода этар, суҳбатлашарди.

Лекин ҳануз биз жавоб топишимиз керак бўлган саволлар сероб. Шимпанзе қанча тилни ўргана олиши мумкин? У ўз зурриётига белгили тилни ўргата оладими? Борди-ю, белгили тилни биладиган иккита шимпанзе учрашиб қолса нима бўлади? Бу саволлар ҳанузгача очик қолмоқда. Шуниси аниқки, инсонгина гапира оладиган жонзотдир, ўзга ҳайвонлар эса инсонга таклидан тилни ўзлаштирадилар холос.

Инглизчадан ЎЗМУ

1-курс талабаси

Дилафрўз АБДУШУКУРОВА
таржима қилди.

ИСТИЛОЧИ ДАРАХТ

1747 йили Цин династияси императори Цяньлуннинг буйруғига биноан тош плиталарининг бирига иероглифлар ўйилиб ёзилади. Уни Сисяньци ибодатхонасидаги (Гуанси вилояти) мажнунтол ёнига қўйишади. Ҳозирда ушбу дарахтга тахминан 700 йил тўлди. Қайси пайтдан бошлаганини аниқ эмас, лекин дарахт плитани тобора «ютиб» юборапти. Тошнинг учдан бири баҳайбат ўсимлик томонидан ўралган. «Ютиш» тезлиги — йилига 0,25 миллиметр.

310 МИЛЛИОН ЙИЛЛИК РЕПТИЛИЯ

Кентукки штатининг жануби-шарқий марказида 310 миллион йил аввал яшаган, деб тахмин қилинаётган унчалик катта бўлмаган калтакесак излари топилди. Бу мавжудот узунлиги тахминан 15 см атрофида бўлиб, думи гавдасидан узун. «У рептилиялар сузда ҳам, куруқликда ҳам яшовчи жонзотлардан ажралиб чиққан даврда яшаган», деб маълум қилади Смитсов институти (Вашингтон) мутахассиси Никола Хоттон. Мазкур торилма рептилиялар Ерда яшаганлигининг энг қадимги далили бўлиши ҳам мумкин, деб ёзади «Нэшнл уйлдлайф» журнали.

Финляндия фирмаларидан бири экстремал касб эгалари учун антиқа, махсус кийим таклиф этмоқда. Саёҳатчилару кутбчилар, геологлару ҳарбийлар — умуман совуқ Шимолда фаолият кўрсатаётган ҳар бир киши тана ҳарорати мўтадиллигини ҳушёрлик билан кузатиб турувчи антиқа «жомакор»ни сотиб олиш имкониятига эга. Ички кийим ва пайпоқлардан тортиб то комбинзону бош кийимига-ча митти датчиклар билан тўлдирилган бу уст-бош нафақат тана ҳароратини, балки қон босими, юрак уришини ҳам назорат қилиб туради.

Одам организмидида жиддий равишда

“АҚЛЛИ” КИЙИМ

меёр бузилгудек бўлса, «ақлли кийим» ўз эгасини махсус сигналлар орқали шу ҳақда маълумот қилиш билан бирга сунъий йўлдош орқали ёрдамга етиб келиши мумкин бўлган жойларга ахборот беради. Бу антиқа «коржом»нинг яна бир хусусияти: унга махсус капсулалар тикилган бўлиб, улар тананинг маълум бир қисмидаги керагидан ортиқ бўлган иссиқлик-

ни ютиб, электр токка айлантириб, сўнг тананинг совуқ қотган жойларига юборади.

Кўринишидан оддий кутбчилар кийимбошидан фарқ қилмайдиган бу анжомни хоҳлаганингизча ювишингиз мумкин (албатта, аввало датчиклар тармоғини ўчириб қўйсиз). Интерактив тармок батареяларда ишлайди ва уларни ҳар кuni заряд қилиб туриш лозим. Лекин бу «ақлли кийим»дан баҳраманд бўлмоқчи бўлганларга анча-мунча пул сарф қилишга тўғри келади: уст-бошнинг баъзи бир қисмларининг ўзи минг доллардан 16 минггача қақади!

ШЕКСПИР ИТАЛИЯЛИКМИ?

Кўпчилик шекспиршунос олимлар буюк ёзувчи таржимаи ҳолининг бир қанча ўрганилмаган томонлари борлигини билишади. Лекин уларнинг барчаси Шекспирнинг 1564 йили Стратфорд-он-Эйвони инглиз шаҳарчасида, Джон Шекспир ва Мэри Эрденлар оиласида туғилганлигига шубҳа қилмайдилар. Италия профессори Мартино Иувара бу маълумотларни рад этиб, буюк инглиз ижодкорининг италян миллатига бориб тақалиши ҳақидаги мантиққа жуда тўғри келувчи занжирни тизиб чиқди. Олимнинг «Нью-Йорк пост» газетасига берган фикрига

кўра, Шекспир ҳақиқатдан ҳам 1564 йили туғилган, аммо Англияда эмас, балки Сицилия оролининг Мессина шаҳрида доктор Жованни Флорио билан Жульелла Кролаланчалар оиласида дунёга келган ва унга Микеланжело Флорио дея исм қўйишган.

Бўлғуси ёзувчининг ота-онаси калвинист бўлганликлари сабабли улар инквизиция томонидан таъқибга олинган. Шунинг учун бутун оила Италиянинг шимоли Тре-

визога кўчиб кетади. У ерда эса собиқ венециялик ёлланма аскар Отелло томонидан қурилган «Каза Отелло» уйида кўним топишади. Ўша ердаги маҳаллий афсоналарга кўра, марҳум уй эгаси рашк оқибатида хотинини ўлдирган экан.

Ёш Микеланжело Венеция, Падуя, Мантуяда таълим олади. У Оврупога кўп саёҳатлар қилган — Дания, Юнонистон, Испания ва

Австрияда бўлган. Унинг дўсти, италиялик файласуф Жордано Бруно уни Британия аристократлари доирасига олиб киради. Ва 1588 йили Микеланжело Англияга бориб, она тарафдан бўлган қариндошлариникида жойлашади. Улар эса вақти келиб, унинг италянча фамилияси Кролланца («Найзани силкитиш» маъносини билдиради)ни оддий равишда, сўзма-сўз инглизчага таржима қилишади — «шейк спир». Уилям исминини эса, бўлғуси ёзувчи қариндошларининг ўлган ўғли шарафига қўйиб олади.

Mehmonxona

институтда менга устозлик қилган Анвар Аҳмедовдан бир умр миннатдорман. Агар мен у кишининг назарий билимларидан баҳраманд бўлмаганимда, ҳайкал яратиш жараёни ҳақидаги лекцияларини тинглаганимда, шу даражага етардим? Устоз шахмат “жинниси”, ҳозир ҳам бўлгуси расмларга ўз билимини бермоқда. Ута зукко киши, Талаба унинг дарсида хомуза тортмайди, диққат билан тинглайди. Менимча, шахмат уйнаш у кишида шундай ҳислатни қарор топтирган бўлса керак.

Бундан ташқари француз ҳайкалтароши Бурдель, Агюст Роден, Италия рассоми Микеланжелонинг ижод намуналарини куриб, улардан куп нарсани ургандим. Гарчанд ул зотлар оламдан ўтиб кетган бўлсалар-да, ҳайкал яратиш санъатида мен уларни ўзимга устоз деб биламан.

Бир пайтлар ўзим шогирд

наб ўқишимга тўғри келди. Мен ўқиган мактаб ҳозир ҳам бор. 1997 йилда мени қадрдон мактабимга таклиф этишди. Ўқувчилар даврасида бўлиб, ўзимнинг болалик дамларимга қайтдим, хотиралар гирдобиди қолдим. Бизга дарс берган ўқитувчилар деярли қолмаган. Қалбимни вазмин ҳислар эгаллади. Билдимки, ҳаёт деб аталмиш улкан дарёда ҳар бир инсон бир тулқин. Вақти келиб бу тулқин дарёга гарк бўлади. Ундан яхши-ёмон ишлар қолади.

— Ижодкор ўз билиму имкониятини, яратиш завқини биргина муҳит билан боғласа ва шу билан кифояланса, у қолипга тушиб қолади. Бошқа мамлакатларда бўлганмисиз ва ўз соҳангиз бўйича нималар олгансиз?

— Жуда тўғри таъкидлагингиз. Дунёни куриш ҳар бир ижодкор тафаккурини тиниқлаштиради, юксалтиради. Менга ҳам делегациялар таркибиди Мексика, Франция, Бельгия, Голландия, Туркия, Монголия каби давлатларга бориш насиб қилган. Эшитганларимни кўз билан кўрдим. Бу шаҳарлардаги санъат музейлари, кўргазма заллари, умуман, халқнинг санъат асарларига бўлган ҳурмат-этиборидан дилим яйради.

Франция пойтахти Париж кучаларининг ўзи бир санъат. Утмиш ва бугунги кун шу даражада уйғунлашганидан сайёҳлар таажжубга тушади. Барбизон деган шаҳарчада мўйқалам соҳиблари яшаб ўтишган. XIX асрнинг йирик расомларидан бири Франсуа Милленинг уй-музейига ташриф буюрганимизда, ҳақиқий мевалардан деярли фарқсиз олма, гилос, шафтоли суратларини кўрдик. Ёғочдан уйиб ишланган кресло бор экан. Унда Бальзак, Мопассан каби буюк адиблар фойдаланганини айтдилар. Музей ходимаси бу креслода ўтириш ман қилинганини таъкидлаб, меннинг раъйимни қайтарол-

бешафқат муносабати натижа-сида ҳаво ифлосланиб, усимлик ва ҳайвонот дунёсидаги турлар кирилиб битмоқда. Бу ҳақда миллион марта гапиряпмиз, анжуманлар ўтказяпмиз. Лекин амал қилмаётган ҳам одамзотнинг ўзи. Биз ижодкорлар эса яратамиз, чизамиз, бонг урамиз, одамларни оғоҳликка чорлаймиз. Қўлимиздан келгани шу.

— Миллий қадриятларимиз дилим билан тикланмоқда. Мустақиллик, Наврўз, “Хотира ва Қадрлаш куни”, “Ўқитувчи ва мураббийлар куни” соф миллий байрамларимиз сифатида тақвимдан жой олди. Айниқса, сизнинг ижод маҳсулингиз “Мотамсаро она” қаршисида минглаб замондошларимиз халғга чўмади. Дилларда қандайдир исён кўтарилди. Сиз ўзингиз бу ёдгорлик қаршисида қилмаларни, нималарни ўйлайсиз?

— “Мотамсаро она” сиймосини яратишга куплаб ҳамкасбларимиз уриниб қуришди. Бутун бир халқнинг Онаси қиёфасини яратиш, албатта, ҳар бир ижодкордан изланишни, ҳузур-ҳаловатдан воз кечишни талаб этади.

Мустақиллик майдонига уруш туфайли бева қолган Аёл, фарзандидан бевақт жудо бўлган ва дом-дараксиз кетган углини ҳамон илҳақ бўлиб қутаётган Она ҳайкалининг қуйилишида, аввало, юртбошимизнинг ҳиссаси катта бўлди. Ҳар бир вилоят бўйича урушга кетган Ватан улонларининг исми-шарифи битилди. Ҳеч ким бу майдондан бефарқ ўтолмайди. Онанинг маънос чехраси зиёратга келган ҳар бир кишини уйлантиради. Мен эса урушга нисбатан юрагимдаги бутун нафратни бор ҳолича ўша ҳайкалга сингирдим. Халқимизнинг мухтарам Аёли қаршисида эгилишга, таъзим қилишга, менимча, ҳар бир киши тайёр бўлса керак.

“Мотамсаро она” ижодимдаги улмас намуналардан биридир. Уйлайманки, ҳайкал келгуси асрларда ҳам уруш деб аталмиш даҳшатнинг қурбонларини халқимизга эслатиб туради. Айни пайтда тинчлик деб аталмиш улуг ва ширин неъматни ўз буй-бастиди намоён этади.

— Фарзандларингиз орасида сизнинг изингиздан кетганлари борми?

— Икки нафар қизим бор. Шунисидан хурсандманки, иккиси ҳам менинг изимдан кетишди. Каттаси Лайло ҳозирда Москвада яшаб, ижод қилмоқда. Репин номидаги тасвирий санъат академиясида ўқиди. Кичик қизим Нафиса театр ва расомлик санъати институтининг талабаси. Расм чизиш энг сеvimли машғулот. Аммо ҳайкал яратишга ҳозирча журъат этгани йўқ.

— “Маърифат” муштарийларига дилингизда тугиб юрган тилаклар борми?

— “Маърифат” газетасини Ўзбекистондаги барча ўқитувчилар ўқишади. Унинг қўлимнинг сонли муштарийларига дил ис-такларим бисёр. Аввало, газета тахририятига миннатдорчилик билдираман. Сўхбат асносида дилимдагиларни тукиб олдим. Муштарийларингизга эса шундай демоқчиман: “Ўзаллик сиз билан ёнма-ён яшайди. Уни асранг, йўқотманг, чил-парчин қилманг. Айниқса, сизнинг фарзандингиздек бўлиб қолган юзлаб ўқувчиларга ҳам ана шу тенгсиз, бебаҳо туйғуни қўш қўллаб тутқазинг!”

Ҳайкалтарош устахонасини тарк этарканман, катта-кичик бюстлар орасида ўзоқ йиллардан бери ижод қилаётган қаҳрамоним мен билан илқ ҳайрлашди. Кўз унгимда эса устахонадаги манзара муҳрланиб қолди: очик турган дераза роҳидаги гуллар, китоб жавони, идиш-товоллар, кресло, стол, телефон ва катта-кичик ҳайкалчалар...

Хулкар ТҶИМАНОВА
сўхбатлашди.

Қаршингизда отга минган соҳибқирон Амир Темури. Унинг йўлига кўз тиккан мотамсаро она. Кукка мағрур боқиб турган эрк-севар шоир Фурқат. Уторак Абдулла Набиев, ҳазрат Навоий, девона Машраб. Озодлик тугини кутариб турган Жалолиддин Мангуберди.

Уларга боқаркансан, беихтиёр вужудингни ҳайратлар чулғаб олади. Шунда беҳосдан ҳайкал муаллифига тасанно ўқийсан. Табиийки, сиз ҳайкал муаллифи ҳақида маълумотга эга бўлмаслигингиз мумкин. Шу боис саҳифамизга таниқли ҳайкалтарош, Ўзбекистон Бадий академиясининг академиги Илҳом Жабборовни таклиф қилдик.

— Тасвирий санъатга, хусусан, ҳайкалтарошлик соҳасига кириб келишингизга нима туртки бўлган? Илк ижод намуналарингизни эслайсизми?

— Оллоҳ ҳар бир инсонга қобилият ато этади. Рассом бўлишга ёшлиқда ҳамма қизиқади. Расм чизмаган бола зоти йўқ. Фақат расмни бир бола чиройли чизади, иккинчисиники эса ухшамайди. Демак, бир болада расм чизишга мойиллик кучли, иккинчисиди эса қўшиқ айтишга ёки техникага қизиқиш купроқ.

Урушдан кейинги йилларда мен туғилиб ўсган Тўқай (Урта Чирчиқ тумани) қишлоғидаги муъжазгина ҳовлида гуллар кука-рар, паррандалар боқиларди. Бу ишларнинг ташаббускори раҳматлик отам бўлиб, менда гузалликка муҳаббат туйғуси шу муҳитда ривожланиб бошлаган. Уйимизда урушнинг азоб-уқубатларини ўз кўзи билан кўрган татар аёли яшарди. Қозонлик бу аёлни “ани” деб қақирар, оиламиз аъзосидек бўлиб қолган меҳмонга биз болалар, тўғриси, эътибор ҳам бермасдик. Акам Султоннинг туғилган кунда “ани” унга расм чизишда ишлатиладиган бўёқ совға қилгани эсимда. У бу совғага қайрилиб ҳам қарамасди. Совға гўёки мен учун аталгандек, уни олдим-да, сув томишиб, қозоғга булар-булмас шаклларни чизиб ташладим. Уша бўёқнинг ўткир ҳиди ҳамон димоғимдан кетмайди.

4-синфда дадам билан айлангани Тошкентга келдим. Қаерлар-дир ям-яшил ер шари ва унда учиб кетаётган оқ кабутарни кўрдим. Назаримда, кабутарнинг жони бору, қўқ узра шитоб билан парвоз қилаётгандек эди. Уйга қайтишим билан қўқ-қўқ майсалардан ер шари қилиб, худди ўзим кўрган рамзлаги кабутардек шаклни лойдан ясадим. Ва ҳовлимизнинг бир четига урна-тиб қўйдим. Бошқа ишга қалғиб кетибман шекилли, бир пайт қарасам, мушук “кабутарим”нинг дабдаласини чиқарибди. Жонивор жонсиз нарсани жонли деб билган ва унга чанг солган эди. Дилим вайрон бўлди, лекин бу воқеанинг менга таскин берадиган жиҳати ҳам бор эди. Яъни қаптар тирикдек чиққанлиги учун мушук уни ёмоқчи бўлган.

Бир куни қўйларимиз йўқолиб қолди. Дадамнинг дакки-даш-номидан сунг акам билан қўйларни излашга тушидик. Иккимиз икки ёққа қараб кетдик. Кенг утулқорда бир тўда ёш-яланлар қозоғга нималарнидир чизишаётгани диққатимни тортди. Югуриб уларнинг ёнига бордим. Улар Беньков номидаги расомчилик билим юртида ўқишар экан. Ишларига тамоман маҳлиё бўлиб қолдим. “Сен ҳам рассом бўлишни хоҳласанг, шу билим юртига бор” деб қолишди улар чуғурлашиб. Мен улар билан кечгача ўша майдончада қолиб кетдим.

Ана, тасвирий санъатга илк ҳаваснинг уйғониши. Ҳавас бора-бора ихлосга, сунгра муҳаббат ва эътиқодга айланди.

— Ҳайкал яратиш суратга олиш ёки мақола ёзиш сингари олдий жараён эмас. Унинг машаққати нимада?

— Тасвирий санъат турлари ичида энг мураккаби ҳайкалтарошлиқдир. Ранг-тасвирда қозоғ ва бўёқ орқали рассомнинг ҳаётга, борлиққа муносабати акс эта-

ди. Ҳайкалнинг эса йуриги бошқа. Қозғолаги ёки полотнодаги манзаранинг орқа томони йўқ. Уни фақат бир томондан куриш ва ҳайратланиш мумкин. Ҳайкал эса ҳамма томондан қуринади: ён тарафи, олди, орқаси, тепаси, пас-ти, ҳаттоки узоқдан унчалик кўзга ташланмайдиган эгри-бугри жойларга ҳам ҳайкалтарош эътибор қаратиши керак.

Ҳайкал яратишда биринчилан ҳаётни, тарихни, умуман воқеликни чуқур билиш талаб қилинади. Иккинчилан, жисмоний куч, собит ирода лозим. Озодлик жарчиси Жалолиддин Мангуберди, буюк аллома ал-Фарғоний ҳайкаллари камини ижодининг сунгги йилларидаги маҳсулидир. Уларни яратишда тарихий манбаларга таяндим, ўқиб ургандим, мушоҳада қилдим, ўйладим. Қай қурилишда яратиш керак? Муғуллар истилосига қарши курашган, халқимизнинг оловқалб фарзанди Жалолиддин Мангубердининг Хоразм воҳасида урнатилган ҳайкали гипседан ясалди. Кейинчалик бронзада тикланади. Ал-Фарғоний сиймоси ҳам шу тарзда дунёга келди.

— Пойтахтимизда энг кўркам ёдгорликлардан бири Амир Темури ҳайкалидир. Айтинг-чи, ана шу ҳайкални яратишда сиз нималарга таянгансиз? Ҳайкал қанча муддатда тайёр ҳолга келди?

— Амир Темури ҳайкалини яратиш гоёси менга азалдан тинчлик бермасди. Соҳибқирон шаънига бўхтон ёғдирилган кезларда ҳам мен уша фикрларга қўшилмаганман. Аксинча, бу улуг сиймо билан ҳаёлан сўхбат қурганман. Фақат халқимизнинг том маънодаги мустақиллигидан сунггина ул зот ардоқлана бошланди. Талабалик йилларимда Самарқанд шаҳрига боргандим. Ушанда соҳибқироннинг отда ўтирган қиёфаси кўз унгимда гавдаланаверган. Улуг инсонларнинг, умуман, одамнинг

Илҳом ЖАББОРОВ:

“ЎЗАЛЛИКНИ АСРАНГ!”

руҳи йўқолмаслиги, худди шарпадек тириклар кўзига қурилишига амин бўлдим. Самарқандга саёҳатим якун топса-да, Амир Темури руҳи менга тинчлик бермасди.

Самарқанд шаҳрида Амир Темури ҳайкалини яратиш бўйича танлов ўтказилди. Кейинчалик 1991 йилнинг охирида 26 нафар танлов иштирокчиларининг лойиҳаси Тошкентда муҳокама қилинди. Президентимиз бу лойиҳаларни шахсан ўзлари кўрдилар. Булар орасида мен тайёрлаган лойиҳа жуда мукамал деб топилди. Дастлабки ҳайкал нусхаси гипседан эди. Икки ойча ишладим. Сунгра уни катталаштирилган қиёфада, яъни 7 метр балангликда бронзадан тайёрладим. 6 ой муҳлат керак бўлди.

— Ижоддан ташқари нимага қизиқасиз?

— Қишлоқда ўсиб, вояга етганим учун ерга меҳрим бўлақча. Уртасаройда дала ҳовлимиз бор. Боғдорчилик, деҳқончилик қиламан. Мевали дарахтларнинг барча турларидан бор. Ижоддан-ку, аслида чарчамайман, аммо шундай вазиятлар бўлдики, кетмон-белкур-акда ишлаш ҳумор қилади ва шартта шаҳарни тарк этаман.

Ҳайвонлар тўғрисидаги курсатувлар жони-дилим. Россия телевидениеси орқали намоиш этиладиган “В мире животных” курсатувини томоша қилганимда, ҳайвонларнинг кун кечириш тарзи, хатти-ҳаракати, бир-бирига меҳрибонлигидан лол қоламан. Ёки кузатиб турсангиз, улар ҳам одамлар сингари бир-бирлари билан жиқиллашиб қолишади. Хуллас, сирли, мураккаб олам. Ҳар доим ҳайвонот дунёси қаршисида ақлингиз шошади.

— “Уста кўрмаган шогирд ҳар мақомга йўргалар” деган нақл бор. Устозларингиз қимлар, уларнинг қайси фазилатларини қадрлайсиз? Шогирдлар ҳам тайёрлапсизми? Улар билан ишлашда нималарга эътибор берасиз?

— Театр ва рассомлик санъати

эдим. Энди эса ўзим ҳам устозлик қилиман. Акам Султоннинг угли Камолитдин қанотимга кирди. Унча-мунча қўлидан келиб қолди. Дастлабки иккиланиш ва ҳадиқсирашлари чекинди. Энг муҳими, ҳайкалтарошлик материаллари — гипс, шамот (юқори ҳароратда пиштириладиган утга чидамли махсус лой)ни тайёрлашдан тортиб, шакл беришгача бўлган босқичларда Камолитдин малака ҳосил қилди. Уйлайманки, келажакда жияимнинг етук ҳайкалтарош бўлиб эл назарига тушади.

— Мактаб йилларингиз эсингизлар! “Болалигим, пошполигим” дейдилар. Мактаб остонасига қадам қўйган кунингиз, илк ўқитувчингиз, унга муносабатингиз...

— Инсон то қариб-қартайиб, дорилбақога рихлат қилгунга қадар хотиралар оғушида яшайди. Бандиликни бажо келтиргач эса у ҳақдаги хотиралар қолади.

Акам Султон мактабга чиққанида мен ерга урса, кукка салчийдиган бола эдим. Унинг кетидан қолгим келмасди. Опицлаб мактабга олиб кетарди.

Тожиҳмад ака деган муаллимнинг қўлида бошланғич таълим олганман. У киши дароз бўйли, бақувват, келбатли эди. Нигоҳларига унча-мунча аёл дош беролмасди. Муаллим биз болаларга ёзув-чизув, санаш, ўқишни ҳафсала билан ургатарди. Айниқса, мен учун расм дарси мароқли эди. Нарсанинг ўзига қараб расм чизиш маҳоратини дастлаб раҳматлик уша Тожиҳмад акадан ургандим.

Мактаб йилларимда адабиёт, тарих, география, расм каби фанларга жуда ихлосим баланд эди. Аксинча, геометрия, математика, физика, химия каби дарслардан пассив эдим. 7-синфга қадар Урта Чирчиқ туманидаги 18-урта мактабда ўқидим. Қишлоғимизда урта мактаб бўлмагани учун, кейинчалик бошқа илм масканларига қат-

май, утириб суратга тушишимга руҳсат этди. Афсуслар бўлсинки, уша ноёб суратни қайсидир журналист газетда эълон қиламан, деб олиб кетганча йўқолди. Қайтариб бериш шарти билан рози бўлганимга ҳамон афсусдаман.

Дунё мамлакатларини кезсангиз, ҳар қадамда муъжизаларга дуч келаверасиз. Мексиканинг Юкотан шаҳарчасидаги меъморчилик обидалари, Миср эҳромлари... Юртимиздаги Самарқанд, Бухоро, Хива, Шахрисабз меъморчилик обидалари-чи? Улар ҳам бошқа мамлакат фуқароларига муъжиза бўлиб туюлмайди, деб ким айта олади?

— Ҳар бир ижодкорга илҳом берадиган манба бу — ҳаёт... Ҳаётнинг ичидаги тилсимотлардан бири эса она табиат ва унинг муъжизаларидир. Табиат ўзалликлари, бойликлари сизга илҳом берса керак, албатта. Бугунги экологик мувозанатга муносабатингиз?

— Табиатнинг илҳом манбаи эканлигига шак-шубҳа йўқ. Аксарият давраларда табиат мувозанатининг бузилишини фақат Орол билан боғлайдилар. Ваҳоланки, Оролдан бошқа муаммолар ҳам охиб-тошиб ётибди. Табиат мавзуси менинг ижодимда анча серқирра. “Ҳаёт гилдираги” деб аталган асарим ҳозирда санъат музейининг экспонатига айланган. Унда ер шари тасвирланган бўлиб, туғилиш ва улим абадий эканлигига ишора қилинган. “Қуртакчалар” асарида ҳам фалсафий қарашларимни ифодалаганман. Ундаги новда ва куртакларга синчиклаб разм солган киши новданинг она, куртакчаларнинг эса фарзандлар эканини ўқиб олади. Онанинг икки гудаги ором олмоқда. Улар ҳам ўсиб-ўлғайиб новдага айланадилар. Ундан янги куртакчалар униб чиқади. Асар Москвада ўтказилган Ўзбекистон ҳайкалтарошлари кўргазмасида юқори баҳоланди.

Умуман, табиат инсон хизматида бўлиши керак. Лекин кейинги асрда табиатга нисбатан инсоннинг

МЕҲР БИЛАН ЭСЛАШАДИ

Нарпайда қомусчи олим сифатида ном чиқарган Сафар Хонназаров ҳаёт бўлганларида шу кунларда 71 ёшга тўлган бўларди.

Сафар ака ўзининг 40 йилдан ошиқ умрини мактабда ўтказди. Қанчадан-қанча маърифат масканларини бунёд этишда ташаббускор бўлди. Нарпайда бирорта музей йўқки, С. Хонназаров номи билан боғланмаган бўлсин. Тумандаги ҳамма музейни ўзлари ташкил этиб ўзлари иш юритганлар.

Сафар ака кўнгул олишни, кўнгул авайлашни ўргатувчи устоз эди. Кимнингдир қувончли кунда гулдаста кўтариб ҳаммадан олдин кутламоққа шошарди. Оғир кунларида эса биринчи бўлиб кўнгул сўрарди. Туман газетаси қошида ташкил этилган «Умид гунчалари» тўғрагининг раҳбарларидан бири бўлган Сафар ака тўғрак аъзоларига журналистика ва шеърят сирларидан сабоқ берарди. Файрати ичига сиймаган саҳоватли бу инсон истеъдодли ёшларни тез илғар, уларнинг камоли учун фидойилик қиларди.

Китобга бўлган муҳаббати, эҳтироми сабаб Сафар аканинг шахсий кутубхонасидаги китоблар сони 2000 тадан ошди. Сафар ака ҳаётлигидаёқ бу маскан китоб мухлислари хизматида эди. Бугун ҳам шундай.

Сафар Хонназаровнинг хизматлари муносиб тақдирланган. «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи» бўлган мураббий ҳукуматимизнинг қатор орден-медаллари, фахрий ёрлиқлари билан мукофотланган. «Соғлом авлод учун» орденининг илк нишондори бўлган Сафар ака бу ордени Президентнинг ўз қўлидан олганлигини фахр билан сўзлаб юрарди. Сафар Хонназаров Ватан адабиёти тарихини, халқнинг тилини, урф-одатларини чуқур билгувчи қомусий билимлар соҳиби, соғлом авлоднинг ҳақиқий жонқуяри, шоир, журналист, азиз устоз, меҳрибон мураббий, сеvimли ота ва тоғдек паноҳ эди.

Сафар Хонназаровдан жуда кўп савоб ишлар қолди. Музейлар мактаблар, боғчалар, шеърлар, мақолалар қолди. Меҳр-муҳаббат ва миннатдорчилик билан эсланувчи ном қолди. Чала қолган ишларини битирувчи шогирдлар ва фарзандлар қолди.

Демак, шоир айтгандай,

**Яхшиларнинг номи унутилмас ҳеч
Унутилмас улар олдидаги қарз.**

Роҳила СИДДИҚОВА

Xotira

Инсон умри азиз, ўзидан қолдирган яхши ном эса ундан азиз. Ана шундай кишилардан бири узок Нурота туманида яшаб, ўзининг онгли ҳаётини болалар тарбияси ва ёшлар келажаги учун бахшида этган Ўролбой ака Ҳимматов эдилар.

Ўролбой аканинг таржимаи ҳоли билан танишар эканмиз, эллик уч йиллик умри давомида оддий кишлоқ йигитининг илму маърифатга интилиб, катта ҳаёт йўлини босиб ўтганининг гувоҳи бўламиз. Домла

ри бўйича муовин, туман халқ таълими бўлимида инспектор. Ўролбой ака қайси ишда бўлмасин, ўз ўқувчиларидан, ўз мактабидан йироқ кетмади, уларни унутмади. Умрининг сўнгги кунига Олимжон Бозоров номли 9-ўрта мактабда сеvimли касбини улуғлаб, физика фанининг сир-асрорларини ёшлар қалбига сингдиришдан ҳоримади. Ҳамкасблари, минглаб шогирдлар у кишини меҳрибон устоз, жонқуяр мураббий, юксак фазилатли инсон сифатида ёд этадилар ва улардай бўлишга интилиб келадилар.

хонлар ўз мактабларининг юлдузлари — аълочи ўқувчилардир. Оила бекаси Фотима опа фарзандларининг барчасига ҳам оталик, ҳам оналик меҳрини бераётган муқаддас аёлдир. У Ўролбой ака орзу қилган ва лекин улгурмаган ҳамма ишларга парвона, бош-қош.

Хотира ва қадрлаш кунни арафасида Нурота туманидаги Олимжон Бозоров номидаги 9-ўрта мактабда ҳам Ўролбой Ҳимматов хотирасига бағишланган шашка ва кураш бўйича мусобақалар ўтказилди. Шашка мусоба-

ЯХШИЛИКНИНГ УМРИ БОҚИЙДИР

Ўқитувчи бўлиш орзусида Тошкент Давлат Педагогика институтининг физика факультетида таълим олди. Шундан кейин ўзи севган фан бўйича ўзи ўқиган мактабда иш бошлаб, келажакимиз ворисларига сидқидилдан сабоқ бердилар. Ишчанлиги, ташкилотчилиги, ўз устида тинмай ишлаши юқори лавозимларга кўтарилишига сабаб бўлди: таълим-тарбия бўйича мактаб директорининг ўринбосари, механизациялашган корхонада ёрдамчи хўжалик бошлиғи, тумандаги 2-ўқув ишлаб чиқариш комбинатида директор ўринбосари, давлат хўжалигида маънавият ва маърифат ишла-

Ўролбой ака Ҳимматов оилада ҳам меҳридарё ота, қадрли оила бошлиғи эди. Барча фарзандларини илми бўлишга, камолотга эришишга чорлади. Тўнғич фарзандлари бугунги кунда Тошкент Давлат юридик институтида катта ўқитувчи, кизлари Ферузахон ҳам Тошкент Давлат педагогика университетида таълим олиб, мактабда ота касбини давом эттирмоқда. Фарзандлари Диловар ва Соҳиба ҳаётда ўз ўрнини топишиб, кенжа авлод тарбиясига ҳисса қўшмоқдалар. Бахтиёржон, Алижон ва Зухриддинлар оталари касбини эгаллашга бел боғлашган — талабалик даврини сурмоқдалар. Дилдорахон, Нигорахон, Наргиза-

қасида марҳумнинг қизи Дилдора Ҳимматова фахрли биринчи, А. Чанкаев (10-синф) иккинчи, Н. Чанкаев (6-синф) учинчи ўринни эгалладилар. Кураш мусобақаси ҳам жуда мароқли бўлди. Унда Н. Эрматов, А. Абдурашидов, Ш. Қўшмуродов, Ш. Раҳмоновлар соvrинли ўринларни олишди.

Ҳа, савобли ишни ҳар ким ҳар кун қилиши керак. Бундай тадбирлар ёшларни янада фаолликка, доноликка, энг муҳими эзулик ишларига рағбатлантириб, ҳаётга ишонч, яшашга умид уй-ғотади.

Гулчехра ХЎЖАНОВА,
Тошкент Давлат юридик институти ўқитувчиси

АВИАЦИЯ ИНСТИТУТИ БЕШ ЁШДА

Тошкент Давлат авиация институтининг ташкил этилганига 5 йил тўлиши муносабати билан илмий кенгашнинг тантанали мажлиси бўлиб ўтди.

Институт ректори, техника фанлари номзоди, профессор Шарофиддин Фанихонов йигинни очди ва тўпланган кекса фахрийлар Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмаси са-

молётсозларини «Ўзбекистон ҳаво йўллари» вакилларини ана шу сана муносабати билан табриклади. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Саидхон Фуломов вакирлик томонидан, бу институтнинг бир гуруҳ ўқитувчи профессорларига фахрий ёрлиқ ва совғалар топширди.

Насриддин БОТИР,
«Маърифат» муҳбири

Tadbir

БУЮК АЖДОДЛАРГА БАҒИШЛАНДИ

Яқинда Самарқанд шаҳридаги 2-педагогика билим юртида буюк аждодларимизнинг маънавий-илмий меросини ўрганишга бағишланган физика-математика кечаси бўлиб ўтди. Кеча сахна кўринишлари шаклида олиб берилди.

Пухта тайёргарлик, юқори савияда ижро этилган образли кўринишлар, би-

лим юрти раҳбарияти томонидан қилинган амалий ишлар, заҳматкаш ўқитувчилар меҳнати зиё маскани тингловчилари учун бир олам руҳий ва маънавий озуқа бўлди. Бундай кечалар, талабаларнинг маънавияти ва илмий салоҳиятининг оширишга хизмат қилиши, шубҳасиздир.

Эшмирза МАҲМУДОВ

Fanimiz fidoyilari

УСТОЗ ЎГИТ БЕРАДИ

30-йилларнинг аксарият ёшлари бугунга келиб, маданиятимиз, маърифатимиз, маънавиятимиз чинорларига айландилар. Улар орасида тарих фанлари доктори, профессор, академик Бўрибой Аҳмедовнинг алоҳида ўрни бор.

Домла 13 ёшларида отадан етим қолди, уруш заҳматларини ҳам ўз кўзлари билан кўрдилар. Кейинчалик кишлоққа қайтиб, етуқлик аттестатига эга бўлгач, ҳозирги Миллий Университетнинг шарқ тиллари факультетига ўқишга кирдилар.

Ҳаёт инсон иродасини синагани каби Бўрибой ака ҳам унинг турли тўсиқларига учради. Шу йиллар ичида ёш йигит етим қолган укаларни оёққа турғизди.

Бўлғуси олим Қорасув босмахонасида (Кўрғонтепа тумани) ҳарф терувчи шогирд, ҳарф терувчи, сўнг «Пахта учун кураш» газетасида фаолият кўрсатди. Илм-маърифатни умрининг мезонига айлантирган Бўрибой Аҳмедов ўтган йиллар мобайнида шарқ кўлэмалари ва аждодларимиз тарихига оид тўрт юзга яқин илмий-оммабоп асарлар яратди: «Амир Темур», «Мирзо Улугбек», «Ўзбекистон тарихи манбалари», «Тарихдан сабоқлар» ва ҳоказо.

Домла Америка, Африка қитъалари, Хитой, Конго ва бошқа Шарқ Фарб мамлакатларининг этнографиясини пухта ўрганди. Илмий ишлари рўйхатида 400 дан ортиқ турли мавзудаги мақолалар борки, ҳар бири юксак маҳоратда ёзилган. 1989 йилда у киши Беруний номидаги Республика давлат мукофоти лауреати бўлдилар.

Табаррук инсон оилада меҳрибон ота, шогирдларига ғамхўр устоз, илмда беназир, бағри кенг, ҳаётда фидокор, Ўзбекистон тарихчилари ичида энг ёруғ юлдуз.

Маориф жонқуяри М.Бехбудий «Ёшларга мурожаати»да 4 тилни билишни лозим деб айтган эди. Араб, форс, турк, рус тилларининг мукаммал билимдони Б.Аҳмедов ҳаёт билан ҳамнафас яшаётган олимлардан.

Ҳозирда Халқаро Амир Темур хайрия жамғармаси бошқаруви раиси бўлиб фаолият кўрсатмоқдалар. Бу эса домланинг жаҳоний обрўга эгаллигидан далолат беради.

У кишининг кейинги йилларда «Балх тарихи», «Навоий замондошлари хотирасида» (Абдурахмон Жомий, Давлатшоҳ Самарқандий, Мирхонд, Хондамир, Бобур ва бошқалар) китоблари чоп этилди.

Б.Аҳмедов тез-тез ёшлар билан учрашиб турадилар ва ҳар доим шундай таъкидлайдилар: «Ҳеч қачон тарқоқ ва адоват билан яшаманг, чунки бундан душманларингиз хабар топса, худди ҳовузга шўнғигандек, қон дарёларингизга шўнғийдилар».

Ҳамжихатлик ва илм-маърифат ила яшасанглар, душманларингиз мағлуб бўлиб, давлатимиз тинч, фаровон бўлади».

Қимматли ўғитлар. Зеро, жамият тараққиётини ёшлар тарбияси билан уйғун ҳолда тасаввур қилувчи зиёлигина шундай сўзни айтади.

Н.АБДУАЗИЗОВА,
тарих фанлари доктори

Дунёда лоқайдликдан оғирроқ, ёмонроқ касаллик йўқ. Бутун бир бошли одамнинг тақдирига нисбатан бўлаётган бефарқликларни кўп кўрамиз. 6-синфда ўқиётган кезларимда бир синфдош дугонамни, машина миниб чиқган 14-15 ёшлардаги бола уриб кетганди. Дугонамнинг отонаси уйидаги бор нарсасини сотиб, уни сақлаб қолишга кўп ҳаракат қилишди. Лекин бунинг фойдаси бўлмади. У ҳалок бўлди. Шўрлик она ҳар сафар бизларни кўрганида ич-ичидан эзилади. Қотил эса топилмади... Балки, ўша болани кейинчалик виждон азоби қийнагандир, балки синфдошимнинг руҳи уни таъкиб қилгандир... Тўғри, бу ишни атайин қилмаган, лекин машина ҳайдаш ёшига етмай туриб, ма-

ЛОҚАЙД БЎЛМАЙЛИК

шина бошқариш нотўғри-да. Ундан кўра, ўша бола илм ўрганса, ҳунар ўрганса ҳаммаси бошқача бўлардику. Ахир маънавий баркамоллик — келажакимиз пойдевори. Шундай экан, биз ёшларнинг олдида турган катта талаб — бу билим олишдир.

2000 йил Президентимиз томонидан «Соғлом — авлод йили» деб эълон қилинди. Шу муносабат билан ҳамма мактабдаги қизларимиз тиббий кўрикдан ўтказилди. Лекин мен истардимки, йигитларимиз ҳам мана шундай тиббий кўриклардан ўтказилса, уларга ҳам кўпроқ эътибор жалб этилса яхши бўларди. Ахир Ватанимиз ҳимоячилари, посбонлари ҳам мана шу йигитлар. Бунинг устига соғлом гўдак учун нафақат соғлом она, балки соғлом ота ҳам керакдир.

Биз ҳеч қачон лоқайд бўлмайлик, азиз тенгдошлар.

Забаржад БОБОЖОНОВА,
Тошкент шаҳридаги 268-ўрта мактабнинг 10-синф ўқувчиси

ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

Маданият ишлари вазирлиги тасарруфидаги Тошкент Давлат консерваторияси 1936 йилда ташкил топган. У нуфузли санъат ўқув муассасалари орасида нафақат Ўзбекистон, балки бутун Марказий Осиёда илк олий муסיқа ўқув юртидир. 1976 йилда унга атоқли композитор ва дирижёр Мухтор Ашрафий номи берилган.

Ҳозирда муסיқашунослик ва фортепьяно, композиторлик, оркестрлик, Шарқ муסיқаси, хор дирижёри ва хонандалик факультетлари консерваторияда мавжуд бўлиб, бундан ташқари ўрта махсус билим юртлари ўқитувчилари учун малака ошириш курси фаолият кўрсатмоқда.

Институт манзили:
Пушкин кўчаси 31-уй,
метронинг Амир Темур
ёки Ҳамид Олимжон
бекатлари.

Куй. Қўшиқ. Улар бир бутун ҳолда санъатни ҳосил қилади. Куй бор экан, қўшиқ бор. Қўшиқ бор экан, шу муаззам дунё бор, ҳаёт бор. Она замин узра қўшиқнинг таралиши ўзи бир бахт, ўзи бир тахт.

Тошкент Давлат консерваториясида умрининг маълум даврини ўтказган собиқ талабаларнинг аксарияти бугунги кунда эл ичра таниқли санъаткор бўлиб етишганлар.

Зеро, консерватория халқимизнинг санъатга бўлган маънавий эҳтиёжи учун ҳамиша ҳозир унозир даргоҳдир.

Консерватория ректори, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган санъат арбоби Равшан Юсупов билан бўлган қуйидаги суҳбатимизни ўқисангиз, бунга амин бўласиз.

— М.Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваториясида кейинги йилларда қандай ижобий силжишлар кузатилмоқда?

— Ўқув юртимиз нафақат Ўзбекистонда, балки Марказий Осиёда ягона олий махсус ўқув даргоҳи бўлгани сабабли алоҳида мавқега эга. Қарийб 65 йиллик тарихи давомида унинг ўзига хос анъаналари шаклланди, муסיқий ижод, ижро, илм-фан ва таълим жабҳаларининг ўзаро мутаносиблиги вужудга келди.

Табиийки, буларнинг барчаси миллий муסיқани ривожлантирди, такомиллаштирди, бойитди.

Ўқув юрти таркибида муסיқа санъати ихтисослиги бўйича докторантура ва аспирантура, бастакорлик ҳамда барча ижровий мутахассисликлар бўйича ассистент — стажёрлик курслари мавжуд.

Шунингдек, консерватория ҳузурида малака ошириш факультети, муסיқали театр студияси, миллий чолғу, унитар корхонаси, халқ муסיқаси ла-

бораторияси фаолият кўрсатмоқда.

Ўтган давр мобайнида консерваторияда жами 6 мингдан зиёд олий малакали мутахассислар тайёрланди. Ўқитувчи ва талабалардан қарийб 50 нафари халқаро ва республика танловларида ғолиблик ва совриндорлик даражасини қўлга киритишга муваффақ бўлишди.

Консерваторияда касбий муסיқа таълимининг барча босқичларига оид илмий-услубий изланишлар олиб бориляпти.

Ҳозирги замон эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда овоз режиссёрлиги, эстрада хонандалиги, эстрада созандалиги каби ихтисосликлар таълими йўлга қўйилди. Иқтидорли талабалар сони-

МУСИҚА ВА САНЪАТ ДАРГОҲИ

нинг кўпайганлиги, уларнинг турли халқаро танловларда, республикамизда мунтазам ўтказилаётган кўрик-танловларда фаол иштирок этиши, билим, ижодий ва амалий кўникмалар ҳосил қилиши, қатор янги дарслик, ўқув қўлланмалари ва нота тўпламларининг баҳолиқудрат чоп этилиши шулар жумласидандир.

— Халқаро алоқалар хусусида сўзлаб берсангиз.

— Сўнгги пайтларда консерваторияга ташриф буюрган АҚШда истиқомат қилаётган ватандошимиз Алексей Султонов, итальян дирижёри Г.Коллажини, австриялик дирижёр, профессор П.Розеску, Хиндистон маданият маркази созанда ва раққосалари, корейлик ёш пианиночи Су Ён, Эроннинг “Хотира” эстрада гуруҳи талабаларда, ўқитувчилар

Milliy dastur — amalda

жамоасида катта таассурот қолдирди.

Дарҳақиқат, жаҳон мумтоз муסיқаси бизни дунё мамлакатлари санъаткорлари билан боғлайди. Биргина ёрқин мисол: консерваториямизда ноябрь-декабрь ойларида Ўзбекистондаги Польша элчихонаси билан очик турдаги “Ўзэлектроаппарат” ҳиссдорлик жамияти ҳомийлигида ўтказилган буюк поляк композитори Фридерик Шопен ижодига бағишланган фортепьяно муסיқа фестивали, унинг доирасидаги илмий-назарий конференция маданий-муסיқий ҳаётимизда катта воқеага айланди.

Яқинда Қозоғистон Республикасининг Алмати шаҳрида Марказий Осиё, Озарбайжон ва Сибирь консерваториялари ректорларининг кенгаши тузилди. Унда Осиё мамлакатлари консерваториялари ассоциациясини тузиш масаласи кўтарилди.

— Консерваторияда ўқиш истагида юрган иқтидорли ёшлар кам эмас. Бироқ, уларнинг ҳаммаси ҳам ўз орзуларига эришолмайдилар. Бунга нима дейсиз?

— Саволингизга тушундим. Бундай йигит-қизлар қабул пайтларида ҳам бизга кўп келишади.

Аммо, начора, бадий ҳаваскорлигининг касбий санъаткорликка айланиши учун кўп нарсалар тақозо этилади. Муסיқа соҳаси бўйича ижодий имтиҳон синовларидан ўтгандан сўнг август ойида она тили ва адабиёт, тарихдан имтиҳон топширишади. Умуман, муסיқий-тарихий ва назарий билим, махсус амалий кўникмалар ўрта махсус, яъни муסיқа билим юртларида талаб даражасида эгалланган бўлиши лозим.

Насриддин БОТИР
суҳбатлашди.

Гўзаллиқни тарғиб этувчи санъат бу муסיқадир. Мен скрипка чалишни ёшликдан ёқтираман. Айниқса, машҳур бастакор Моцартнинг асарларини севиб эшитаман ва уларни скрипкада чалишга ҳаракат қиламан.

Муסיқа чалиш — юрак фаолиятини жуда ҳам яхшилаиди, мия тўқималарини фаоллаштириб, тана ҳаракатларини гўзаллаштиради.

Бу санъат турининг шинавандаси ҳузур-ҳаловатдан воз кечиши, доимо куй сеҳрию жозибасини ҳис қилиб, яшаши керак.

РУҲНИ ПОКЛАШ ВОСИТАСИ

Муסיқа том маънода инсон руҳини поклайди. Куй чалган, ундан завқланган киши соғ-саломат, руҳан тетик бўлиб юради.

Моцарт, Чайковский, Бетховен каби тарихда номи қолган бастакорларнинг асарларини ҳамма ҳам тушунавермайди. Нега?

Чунки таълим муассасаларида муסיқа фанини мукамал ўқитиш

учун эътибор ёки шарт-шароитлар етарли эмас.

Истардимки, мактабларимизда ҳам муסיқа илми чуқур, батафсил ўргатилса, олам куйга тўлса, одамлар завққа-шавққа тўлиб юрса, шундагина эзгуликлар дунё узра тантана қилаверади.

Лилия САФИНА,
оркестрлик факультети
2-курс талабаси

Бурхон РИЗОКУЛОВ
олган сурат

Faxr

ГУРУҲНИНГ КОНЦЕРТИ

Кафедрамизда ўзбек миллий эстрадаси қўшиқлари ижросига эътибор қаратилган. Вокал чолғу гуруҳлари ҳам мавжуд бўлиб, уни доцент Лола Обидова бошқаряпти.

Талабалар эстрада муסיқаси санъати сирларини таниқли санъатшунос Энмарк Салиҳовдан урганишяпти.

“Таълим тўғрисида”ги Қонун, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” тизимида яратилган Давлат таълим стандартлари, замон ва давр талабига жавобан “эстрада хонандалиги”, “эстрада чолғу ижрочилиги” каби янги йўналишлар вужудга келди.

Биз мураббий устозларнинг бирдан-бир вазифаси ўзимиздаги бор билим ва маҳоратни санъат шайдола-рига етказишдир.

Кафедрамиз ўқитувчиси, Ўзбекистон халқ артисти Мансур Тошматов бошчилигидаги “Сидерис” гуруҳи Болгарияда бўлиб ўтган эстрада қўшиқ кўрик-танло-вида гранпринни қўлга киритди. Бу бизнинг катта юту-гимиздир.

Кафедрамизда Биг-бенд эстрада оркестрлиги ўзининг янги концерт дастури билан чиқди.

Надим НОРХЎЖАЕВ,
“Эстрада муסיқаси” кафедраси мудири,
доцент, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
маданият ходими

Маълумки, ҳар бир одамнинг куч-қудрати, салоҳияти унинг билими, ақлу заковати, тафаккур даражаси билан белгилангани каби ҳар бир халқнинг куч-қудрати ҳам унинг маънавий етуклиги, миллий мафқураси, олға етаклайдиган ғоялари мазмунида намоён бўлади.

Бугунги замонамизда мамлакатимизга турли йўллар билан ҳар хил ахборот оқимлари кириб келмоқда.

Хилма-хил динлар, мазҳаблар, секталар фаолият юритиб, ўз "таъсир доиралари"ни кенгайтириш, тарафдорлари "қавмлари"ни кўпайтириш пайига тушишган.

Булар дин ниқоби остидаги вахшийлардир. Мен ҳам бир психолог олима сифатида бундай ҳолатларга ўзимнинг объектив муносабатимни билдиришга ҳаракат қилдим, бунинг замирида асосан тарбия етакчи рол ўйнайди.

Уларнинг бу боши берк кўчага кириб қолиш сабаблари нимада?

Маълумки, инсоният хотирасининг негизига ўз ҳудудига эга бўлиш, уни сақлаб қолиш деган тушунча муҳрланиб қолган.

Ана шу тушунча тажовузкорлик билан уйғунлашган бўлиб, у кишилар ўртасида уруш ва жангни келтириб чиқаради.

Ўз ҳудудига эга бўлиш ва уни сақлаб қолиш фақат халқларгагина хос бўлмасдан балки ўз-ўзидан ҳар бир инсонга ҳам хосдир. Демак, ҳар бир инсонда ўзининг шахсий ҳудуди бўлиш эҳтиёжи мавжуд. Инсон фақатгина фазовий ҳудуддан ташқари ўзининг шахсий маънавий ҳудуди бўлишига ҳам эҳтиёж сезади. Бу бизнинг ички дунё-миз, қалбимиз бўлиб, унга бегоналарнинг киришини истамаймиз. Кишилар ўртасидаги, оила ичидаги кўпгина зид-дирлар бир-бирларининг қалбларини, ички дунёқарашларини нотўғри таъкиб қилиш, унга берухсат кириш ёки уни яралаш оқибатида келиб чиқади.

Инсоннинг ёшидан қатъи назар маънавий ҳудудининг шундай бир жиҳати борки, унга изнсиз кириш, таъсир кўрсатиш кишида оғриқ, нафрат, асабийлик келтириб чиқаради.

Бу эса маълум бир даражада худбинлик билан уйғунлашиб кетади. Худбинлик бу бировлардан беркитиш лозим бўлган салбий хусусиятми?! Ота-онамиз ва ўзимиздан ташқари бизни кимдир ўзимизга нисбатан масъулиятлироқ, таъмасиз ўйлаши, қайғуриши ва меҳрибонлик қилиши мумкинми? Шуниси алоҳида аҳмиятлики, ҳар бир инсонда туғма худбинликдан ташқари туғма кучли ахлоқий ҳиссиёт ҳам мавжуд. Демак, ҳар бир инсонда худбинлиكنинг бўлиши, ўз манфаатларини ўйлаши бу табиий ҳолат, ле-

фикр излайди. Ана шу ҳамдard ёки ҳам-фикр маънавияти, ғояси, дунёқарashi, фикрлаши мутлақо ўзгача бўлган бошқа бола ёки бошқа инсон бўлиши мумкин.

Ҳар бир инсонда атрофидагилар билан мулоқотга киришиш зарурати бўлгани каби, унга акс равишда ёлғизликка бўлган эҳтиёж ҳам мавжуддир. Бу эҳтиёж болаларда ҳам бор бўлиб, турли хил вазиятларда юзага чиқади. Ана шу эҳтиёжнинг катталар томонидан қондирилмаслиги, боланинг ўзини ўзи таҳлил қилиши, англаши, тўғри йўлни белгилаб олишида тўсқинлик қилади.

Юқорида кўрсатиб ўтилган эҳтиёжлардан бири эркинликдир. Инсон учун муштақиллик, эркинлик бахт бўлгани каби, унинг учун энг катта жазолардан бири

ҲИССИЁТ ВА АХЛОҚ

кин бунда у ахлоқ билан уйғунлашган ҳолда бўлиши лозим.

Ана шу туғма ҳолда ахлоқий қуртакларни юзага чиқариш, маънавият сифатида бойитиш, уни маълум бир йўналишда шакллантирувчи устозлар бу ота-оналардир. Бунинг учун эса улар болаларнинг ҳиссий ҳолатларини кўра олишлари, уларнинг қалбларига эътиборлироқ қарашлари, муваффақиятсизлик ва ташвишларида ҳамдard бўла олишлари, қувонганларида қўшилишиб қувона биришлари ва бу қувончларини уларнинг ўзларига кўрсата олишлари лозим.

Лекин афсуски, кўпчилик ҳолларда бола муваффақиятсизликка учраганида унинг айби кўрсатилиб уришилади, керак бўлса калтакланади, уларнинг қалбларига ҳар доим ҳам эътибор билан қаралмайди. Оқибатда бола ўзини ёлғиз (маънан) ҳис қилиб ўзига ҳамдard ёки ҳам-

тутқунликдир.

Тутқунлик инсонни тобеликка, ўзини англай олмасликка, умидсизликка, тажовузкорликка олиб келади. Эркинлик эса унга ҳаётнинг турли дамларида ўз хоҳиши ва истаклари, тушунчалари, дунёқарашини ҳисобга олган ҳолда бiron бир йўлни танлаш ва бу танловнинг оқибатларига жавобгарликни ўз зиммасига олиш имконини беради.

Лекин ана шу жавобгарликни ҳис этмаслик ёки уни ўзгалар зиммасига юклатиш эркинлиكنинг чегараси бузилганидан далолат бўлиб, бу эса шубҳасиз салбий оқибатларга олиб келади. Жамият ана шундай эркинлик масъулиятини, жавобгарлигини ҳис этмайдиган ёки буни ўзгалар зиммасига юклаган шахслардан эҳтиёт бўлмоғи ёки бундай инсонларни уларга берилган бу эркинликдан маҳрум қилиши лозим.

Ruhyat iqlimi

Эркинликка эришишнинг турли йўллари бор. Бу йўллар моддий бойлик, билим, обрў, ҳокимият, жиноят ва бошқалар. Ана шу йўллардан бирини танлаш учун инсондан муштақиллик, ўзини тўғри англай билиш, тўғри баҳолай олиш, ўзини шахс сифатида намоён қилиш талаб этилади.

Дарҳақиқат, бу инсоннинг маънавий бойлиги, ғоявий етуклигига боғлиқ. Кишида ташқи эркинликдан ташқари, ички эркинлик ҳам мавжуддир. Бу — инсоннинг ташқи муҳит ва турли вазиятлардан қатъи назар ўзининг ички дунёсига кўра яшашидир. Агар ота-оналар фарзандларининг ички эркинликларини тўғри ва покиза бўлишини таъминлай олсалар, болалар ташқи эркинликни ҳаётда ўзлари учун керакли йўналишда таъминлай оладилар. Ҳар бир инсон, жумладан, бола ҳам ўзлигини кўрсата олсин, ўзининг сўзини айта олсин. Акс ҳолда у эришган барча нарса: бойлик, мансаб, илмий даража ва бошқалар муваффақиятсизлик, бахтсизлик белгиси бўлиб қолиши мумкин. "Энг даҳшатлиси — фикр қарамлиги, тафаккур қуллиги" деган эди Президентимиз И. Каримов.

Юқорида таҳлил этилган психологик эҳтиёжлар болаларнинг маънавияти бой, мафқураси пухта инсон бўлиб камол топишида катта аҳамият касб этади.

Бола шахси эмас, балки унинг хатти-ҳаракати ёки фаолияти баҳоланиши зарур.

Шундагина биз ақлан соғлом, жисмонан бакувват, руҳан тетик, баркамол ёш авлодни тарбиялашга, ўз ҳиссамизни қўшган бўламиз.

Ш.ДУСТМУХАММЕДОВА,
психология фанлари номзоди,
доцент

Ёшларнинг фикр ва дунёқарashi бўлиши зарурлигини теранроқ тушунаётимиз. Ёшлар дунёқарашининг тўғри шаклланишида оила билан бир қаторда мактабнинг ҳам ўз ўрни бор. Лекин ҳамон баъзи бир мактабларда эскича қарашлардан воз кечилган эмас. Ўқитувчиларнинг ўқувчиларга нисбатан "Сен ўқувчисан, ўқувчилигингни қил" қабилда иш тутиши, ўқувчининг фақатгина дарслик билан ўралашиб, ундан четга чиқа олмаслигига сабаб бўлмаётганмикин?! Бироқ, шуни очиқ айтиш керакки,

Menga so'z bering!

лаллигига фарзандига бўлган эътиборсизлик, унинг саволларига "катта бўлсанг билиб олсан" ёки "катталарнинг ишига аралашма" деб жеркиб ташлаш, болаларнинг ўрганишига, фикр қилишига бўлган иштиёқини сўндирати. Шу билан биргаликда у ақлини таниганидан кейин ҳам, одамлар орасида ўз фикрини равон баён этолмай, кишилар билан кўрс муомалада бўлишига сабаб бўлади. Бу эса унинг муомала маданиятидан беҳабарлигидан далолат бе-

лиги ачинарли бир ҳол. Ваҳоланки, нутқи тўла шакланган кишигина ўзининг фикрини аниқ баён эта олади. Шундай экан, дарсларда тарбиячи ўқувчининг олиб бериб, дарсдан ташқари ўқувчиларнинг олиб нутқини ўстирадиган ўйинлар билан дарсларни бойитса, кўпроқ ўқувчининг фикри тингланса, суҳбат дарслари уюштирилса, дарсда ўқувчи фақатгина тингловчи бўлиб қолмай, ҳар бир

Taqriz

ХОРИЖИЙ ТАЪЛИМ ТАҲЛИЛИ

нинг ҳаёти ҳам кенг таҳлил этилган.

Қулланманинг сунгги, учинчи бобида олий ўқув юртларига қабул қилиш тартиби, таълим имтиёзлари ва талабалар, малака ошириш ва касбий ихтисосни тақомиллаштириш масалалари ҳам эътибордан четда қолмаган.

Шунингдек, ишда замонавий олий ўқув юртларининг ўзига хос хусусиятлари, бозор муносабатлари, уларнинг вазифаси, ўқув режаси, молиявий манбалари, бошқарув шакллари, изга солишнинг ўзи бўлмайди.

Буни муаллиф хорижий таълим мисолида етарли таҳлил қилишга муваффақ бўлган.

Юқоридаги фикрлардан қуриладики, монография муаллифи ўзи раҳбарлик қилаётган Самарқанд Давлат чет тиллар институти фаолиятини мазкур олий ўқув юртлари фаолияти билан солиштирган, уларнинг таърибасини ўзларида синовланган ўқувчилар ва синов ижобий натижа берган.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, бу қулланма республикамиздаги олий таълим тизимини ривожланган хорижий мамлакатлар даражасига кўтаришда муҳим роль ўйнайди, педагогика ва у билан алоқадор фанларнинг ривожланишига катта ҳисса бўлиб қўшилади, деган умиддамиз.

Шамсиддин ШАРОПОВ,
Ўзбекистон Миллий
университети қошидаги
Олий педагогика институти
директори, тарих фанлари
доктори, профессор

ЧЕКЛАБ ТАРБИЯЛАБ БЎЛАДИМИ?

бизга аввалгидек мўмин-қобил, айтганини қиладиган ўқувчилар эмас, аксинча ўз фикрини баён этадиган ўқитувчи билан тўғри маънода баҳслашадиган, ҳар бир ҳодисадан хулоса чиқара биладиган ёшлар жуда ҳам зарур. Инсонда эркин фикр ўз-ўзидан пайдо бўлмайди. Аксинча ёшлиқдан ўз фикрини мустақил баён этишга ўрганиши лозим. Бунда эса оила муҳим ўрин эгаллайди. Ота-она фарзандларининг нафақат жисмонан, шу билан бирга етук шахс бўлиб камол топишида ҳам масъулдир. Кўплаб қилаларда бо-

ради ва бу ҳам охир-оқибат, оилага келиб тақалади. Агар ота-оналар ўз фарзандларининг саволларига эринмай, уларга тушунарли ва оддий тил билан тушунтириб борсалар, ёш фарзандларининг онги тўғри шаклланишида ўзларининг беқийёс ҳиссаларини қўшган бўлур эдилар. Эркин фикрлаш ёшлиқдан шаклланиб бориши учун, бошланғич таълим муҳим аҳамият касб этади. Бу тизимда ҳамон давом этиб келаётган, иллат, яъни тарбияланувчи болаларнинг фақатгина ёзма маҳоратига кўпроқ эътибор бериб, уларнинг олиб нутқи-га деярли эътибор бермас-

нарсига ўз фикрини билдирса қутулган мақсадларга эришган бўлур эдик.

Теграмизга онгли кўз билан боқайлик, эски қарашлардан воз кечиш даври аллақачон етиб келган. Янги XXI аср бизнинг асримиз бўлмоғи керак. Бунинг учун биздан катта ғайрат ва шижоат, билим талаб этилмоқда. Оила, маҳалла ва мактаб — ана шу учта куч ҳамжиҳатликда меҳнат қилсак, аминмизки, биз ўз кўзлаган мақсадларимизга эришамиз.

Жавоҳир ҚУДРАТОВ,
Қашқадарё вилояти
Қарши шаҳри
1-гимназия битирувчиси

«Устоэ» жамғармаси Республика ўқув юртлари профессор-ўқитувчилари, докторантлари ва аспирантларини қайта тайёрлаш, малака ошириш ва тажриба алмашиш мақсадида АҚШ, Буюк Британия, Германия, Исроил, Канада, Франция, Япония ва Малайзия давлатларига юбориш учун 2000 йилда эълон қилган танловнинг

ГРАНТ СОВРИНДОРЛАРИ

МЕНЕЖМЕНТ

Адилов Санжар — Тошкент Давлат аграр университети аспиранти
Аҳаджонов Иқболжон — Фарғона Давлат университети ўқитувчиси
Қосимова Наргиза — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва Жамият қурилиши Академияси аспиранти
Отамуродов Шавкат — Термиз Давлат университети ўқитувчиси
Тўраева Шахноза — Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети ўқитувчиси
Эркинова Феруза — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети ўқитувчиси

МАРКЕТИНГ

Абдуллаев Акмал — Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти аспиранти
Бухарова Фарида — Тошкент Давлат Шарқшунослик институти ўқитувчиси
Қобилова Шоҳзода — Самарқанд кооператив институти ўқитувчиси
Мухитдинова Умидахон — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети аспиранти
Мухиддинов Хаёт — Тошкент иқтисодиёт коллежи ўқитувчиси
Сатторов Шўхрат — Самарқанд қишлоқ хўжалиги институти ўқитувчиси
Холматжонова Гулчехра — Фарғона Давлат университети аспиранти
Холмирзаева Дилбар — Тошкент Давлат аграр университети ўқитувчиси

МОЛИЯ ВА КРЕДИТ

Кенжабоев Омон — Тошкент молия институти ўқитувчиси
Райимбердиева Ойниса — Гулистон Давлат университети ўқитувчиси
Холтаев Жамолiddин — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети ўқитувчиси
Эргашев Адхам — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети ўқитувчиси

БИЗНЕСНИ БОШҚАРИШ

Аликулов Абдуҳаким — Қарши Давлат университети бизнес мактаби ўқитувчиси
Артиқов Неъматулла — Тошкент молия институти ўқитувчиси
Бобожонов Равшан — Сирдарё вилояти Оқ олтин тумани иқтисодиёт-бизнес коллежи ўқитувчиси
Югай Лидия — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети ўқитувчиси
Юсупалиева Барно — Тошкент Давлат техника университети ўқитувчиси

СУҒУРТА ИШИ

Раджабов Умурзақ — Тошкент молия институти ўқитувчиси
Алмарданов Мухаммади — Тошкент молия институти ўқитувчиси
Бурханов Умар — Тошкент молия институти ўқитувчиси
Хамидов Лутфулла — Тошкент молия институти ўқитувчиси

БОШҚАРУВ ВА ИҚТИСОДИЁТДА МАЪЛУМОТЛАР ТИЗИМИ

Абдуганиев Абдували — Тошкент Давлат техника университети ўқитувчиси
Арзуова Шаригул — Қорақалпоғистон Давлат университети ўқитувчиси
Қурбонов Зиёд — Самарқанд Давлат университети ўқитувчиси
Мавлонов Камолжон — Тошкент иқтисодиёт коллежи ўқитувчиси
Рўзимуродов Хайдар — Самарқанд кооператив институти ўқитувчиси

ХАЛҚАРО ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАР

Алиматов Нодир — Фарғона политехника институти ўқитувчиси
Саримсоқов Олим — Наманган муҳандислик-иқтисодиёт институти ўқитувчиси
Холматов Неъмат — Тошкент Давлат шарқшунослик институти ўқитувчиси
Яхшибаев Ғайрат — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва Жамият қурилиши Академияси аспиранти

СИЁСАТШУНОСЛИК

Қасимова Татьяна — Тошкент политехника коллежи ўқитувчиси
Мамашуқуров Жалолиддин — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва Жамият қурилиши

Академияси ўқитувчиси
Саидолимов Саидхон — Тошкент Давлат шарқшунослик институти аспиранти
Уринбоев Нуъмонжон — Фарғона Давлат университети ўқитувчиси

ПЕДАГОГИКА

Абдуллаев Рустамбой — Урганч Давлат университети ўқитувчиси
Абдурахмонов Дониёр — Гулистон Давлат университети ўқитувчиси
Аннамуратов Шоназар — Хоразм вилояти Янгибозор тумани 18-мактаб ўқитувчиси
Бегибоева Нилуфар — Андижон шаҳар 31-мактаб ўқитувчиси
Бегматов Акрам — Самарқанд Давлат университети ўқитувчиси
Бегматов Аъзам — Самарқанд Давлат университети ўқитувчиси
Ботиров Зафар — Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти ўқитувчиси
Ғафурова Азиза — Тошкент шаҳри С. Раҳимов туманидаги 234-мактаб ўқитувчиси
Жуманиязов Қудрат — Тошкент Давлат тиббиёт институти Урганч филиали ўқитувчиси
Жуманиязов Зоҳид — Урганч Давлат университети ўқитувчиси
Ибрагимов Ильяс — Самарқанд вилояти Иштихон тумани 1-лицей ўқитувчиси
Қодиров Суръат — Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети ўқитувчиси
Каримов Бахтиёр — Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти ўқитувчиси
Каримов Хошим — Қашқадарё вилояти Фўзор тумани 13-касб-хунар мактаби ўқитувчиси
Қаҳҳорова Нафиса — Гулистон Давлат университети қошидаги академик лицей ўқитувчиси
Қуйчиев Баҳодир — Жиззах Давлат педагогика институти ўқитувчиси
Қўчмуродова Гулнора — Гулистон Давлат университети қошидаги академик лицей ўқитувчиси
Мамадолимов Абдурашид — Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси
Махмудов Алишер — Қарши Давлат университети ўқитувчиси
Мурадова Насиба — Тошкент молия институти ўқитувчиси

Мусабекова Новвал — Тошкент Давлат юридик институти ўқитувчиси
Нодирбекова Эльмира — Гулистон Давлат университети ўқитувчиси
Нуримова Санамжон — Хоразм вилояти Шовот тумани 47-мактаб ўқитувчиси
Содиқов Сомий — Ўзбекистон Бадий Академияси тасвирий ва амалий санъат лицей-интернати ўқитувчиси
Талипов Фарход — Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти ўқитувчиси
Тоғаев Тўлқин — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академияси ўқитувчиси

Умарова Лола — Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети ўқитувчиси
Умирзақов Зафар — Самарқанд шаҳар 2-тиббиёт коллежи ўқитувчиси
Хайдарова Инобат — Тошкент вилояти Олмалик Давлат техника коллежи ўқитувчиси
Хамраева Ойниса — Самарқанд шаҳар 1-педагогика билим юрти ўқитувчиси
Хасанова Наргиза — Фарғона Давлат университети ўқитувчиси
Холмирзаева Шахноза — Тошкент Давлат аграр университети ўқитувчиси
Шамшимедова Наргиза — Тошкент технология техникуми ўқитувчиси
Ербобоев Алишер — Самарқанд шаҳар 2-тиббиёт коллежи ўқитувчиси
Якубов Фахриддин — Самарқанд вилояти Иштихон тумани 1-лицей ўқитувчиси

СОЦИОЛОГИЯ

Аллахвердиева Лейла — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети ўқитувчиси
Маткаримова Жамила — Ўзбекистон Миллий университети аспиранти
Мустафаева Лилия — Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси
Норбеков Анвар — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва Жамият қурилиши Академияси ўқитувчиси
Хайдарова Лариса — Тошкент Давлат аграр университети ўқитувчиси
Холбеков Абдуғани — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва Жамият қурилиши Академияси ўқитувчиси

ПСИХОЛОГИЯ

Қодиров Умарали — Тошкент Давлат педагогика университети аспиранти
Мусина Рузаниа — Олий ва ўрта-маҳсус таълим муаммолари институти ходими
Ортиқов Мухтор — Республика мусика мактаб-ин-

тернати ўқитувчиси
Сатвалдиева Хайринисо — Тошкент Давлат юридик институти ўқитувчиси
Тургунов Собитжон — Наманган муҳандислик-педагогика институти ўқитувчиси
Усмонов Хасан — Олий ва ўрта-маҳсус таълим муаммолари институти ходими

ЮРИДИК ИШ ТАРТИБОТИ

Аманова Омина — Андижон шаҳар 27-мактаб ўқитувчиси
Топилдиев Баҳром — Наманган Давлат университети ўқитувчиси

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ

Боротов Миродил — Тошкент Давлат юридик институти ўқитувчиси
Расулов Бахтиёр — Андижон Давлат университети ўқитувчиси
Талопов Бахриддин — Наманган Давлат университети ўқитувчиси
Холмуродова Хикоят — Гулистон Давлат университети қошидаги академик лицей ўқитувчиси

КОНЧИЛИК ИШИ

Бозорова Саодат — Навоий Давлат кончилик институти ўқитувчиси

АВТОМОБИЛСОЗЛИК

Жумабоева Фарида — Тошкент автомобил йўллари институти ўқитувчиси

АВИА ВА РАКЕТАСОЗЛИК

Халджигитов Абдували — Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси

ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКА

Хамраев Нурлибой — Самарқанд Давлат университети ўқитувчиси

ТЕХНОЛОГИК МАШИНА ВА УСКУНАЛАР

Бузруков Закриё — Наманган муҳандислик-педагогика институти ўқитувчиси
Салимов Хикмат — Бухоро озиқ-овқат ва енгил саноат технологияси институти ўқитувчиси
Эрматов Қобилжон — Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти ўқитувчиси

ХИМИЯ ВА БИОТЕХНОЛОГИЯЛАР

Исаев Юсуп — Андижон Давлат университети ўқитувчиси

АТРОФ-МУҲИТНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ

Ҳакимов Муқимжон — Фарғона Давлат университети ўқитувчиси

ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ

Атахонов Шерзод — Тошкент электротехника алоқа институти ўқитувчиси
Усманова Наргиза — Тошкент электротехника алоқа институти ўқитувчиси

ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ

Абдуллаева Яхшибике — Нукус Давлат педагогика институти ўқитувчиси
Аминов Бобир — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва Жамият қурилиши Академияси ўқитувчиси
Асқаров Қахрамон — Наманган Давлат университети ўқитувчиси
Бодиров Абдурахмон — Самарқанд шаҳар академик лицей ўқитувчиси
Мавланов Уктам — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва Жамият қурилиши Академияси ўқитувчиси
Солиев Улуғбек — Фарғона Давлат университети ўқитувчиси
Ташматов Шўхратжон — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети докторанти
Хайдаров Муродилла — Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси

ЖУРНАЛИСТИКА

Каримов Ойбек — Гулистон Давлат университети қошидаги академик лицей ўқитувчиси
Маматова Якута — Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси

ТУРИЗМ

Хусаинов Ўткур — Тошкент Давлат иқтисодиёт университети аспиранти

«Устоэ» жамғармаси «Устоэ» жамғармаси бошқарув ёнги совриндорларини ишбу иттиқлари билан салимий таърифлаб, назоғи-қадрига тайёрлаш Миллий дастури-базарлиқнинг таъминлаш ишларида маъсулларини давлатларида қилган зафарлар тизили.

ТАБИАТНИ АСРАШ ФАРЗАНДЛАРИМИЗНИ АСРАШДИР

Бувам жуда меҳрибон, оққунгил, болаларни жондилидан яхши кўрувчи инсон эди. У ҳеч қачон бизни урушмас, қанча шўхлик қилиб, асабига тегсак ҳам қаттиқ гапирмасди. Кунларнинг бирида уйимиз олдида оқиб ўтувчи ариқ ёнида ўйнаётди, нимадир бўлдию сувга тупуриб юбордим. Шунда қаердандир келиб, уйинимизга завқ билан тикилиб турган бобом юзимга бир тарсаки туширди. Чинқириб йиглаб юбордим. Сабаби, бобомнинг ширин сўзига, юмшоқ муомаласига ўрганиб қолганим учун, улардан тарсаки кутмагандим. Қолаверса, нимадан, қайси қилигимдан шу даражада жаҳллари чиққанлигини билмас эдим. Бироздан сўнг мен йиғлашдан тўхтадим. Бобом эса, “Қизим, сув муқаддас, уни пок сақлаш, унга ифлос нарсаларни ташламаслик керак. Агар яна бир марта шу қилигингни кўрсам, аяб ўтирмайман”, деди.

Бу воқеани “Жамоатчилик фик-

рини ўрганиш ва шакллантириш GEF агентлигида бўлиб ўтган “Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўйича аҳолининг миллий-маънавий онгини тиклаш юзасидан жамоатчилик фикрини шакллантириш” мавзусидаги халқаро илмий-амалий анжуманда яна бир карра эсладим.

Бугунги кунда Орол муаммоси нафақат Ўзбекистоннинг, балки бутун дунёнинг муаммосига айланган.

Семинар яна шуниси билан эътиборлики, у “Халқаро атроф-муҳитни муҳофаза қилиш кўни”га бағишланди.

Анжуманни GEF агентлиги раҳбари Р.Гиниятуллин кириш сўзи билан очди. “Табиатни асрамаслик, Она-Ватанга муҳаббатни йўқотиш

демакдир. Атроф-муҳитни ҳимоя қилиш учун ҳаммамиз бир бўлиб кураш олиб боришимиз керак. Ерни, ҳавони, ён-атрофни заҳарлаш иймонсизликдан бошқа нарса эмас”, деди нотиқ ўз сўзида.

Шундан сўнг Ўзбекистон Республикаси Диний ишлар бошқармаси бошлиғи ўринбосари, ҳожи Абдураззоқ Юнусов сўзга чиқиб, “Табиатни асраш бу динга муҳаббатдир. Она-табиатни муҳофаза қилиш инсонни покликка ўргатади. Покизалик иймоннинг ярмига тенг келади. Денгиз, дарё, ариқ сувларининг исроф бўлишига йўл қўймаслик керак”, деган фикрни муқаддас Қуръон оятлари, ҳадислар билан асослаб берди.

Хорижлик маслаҳатчилар гуруҳи раҳбари Роберт Фергусон “Буюк Канада кўллари комиссиясининг фаолияти” тўғрисида нутқ сўзлаб, ўз фикрини қуйидагича ифода этди:

“Канадада сув бу маҳсулот эмас, сувни сотишга ҳеч қачон йўл қўйилмайди. Сув бу оби ҳаёт. Сув заҳиралари, кўплар уйла-гандек, қайта тикланавермайди. Бунга Орол денгизининг инсон қўли билан ҳалокатга маҳкум этилганлиги яққол мисол бўла олади. Афсуски, бундай ачинарли мисолни яна давом эттириш мумкин”.

Дарҳақиқат, таби-

атни асраш сувни асрашдан, сувни эъзозлашдан бошланади. Бугунги кунда табиатни муҳофаза қилиш энг муҳим масалалардан. Биз табиатни авайлаб-асрасак, қўшнимизни, ўзимизни, болаларимизни, демакки, келажакни асраган бўламиз. Вазифамиз табиатни севишни, унга содиқ қолишни барчага ўргатиш.

Хорижлик яна бир маслаҳатчи Фил Малоун “Атроф-оламни қуриқлаш бўйича халқаро тажриба” атрофида ўз фикр-мулоҳазаларини йиғилганлар ҳукмига ҳавола этди.

Марказий Осиё республикалари вакиллари иштирок этган бу анжуманда Ўзбекистондаги жамоатчилик фикрини ўрганиш ва тарғиб қилиш гуруҳининг бошлиғи Б.Назаров ҳам маъруза қилди. Унинг “Табиат бу буюк, муқаддас ҳисобланади. Табиат деганда биз сув, ҳаво, қуёш... ён-атроф, ҳаммаси мужассамлашган бир муқаддас нарсани тушунамиз. Табиатга шарқона тарбия нуқтаи назаридан муносабатда бўлиш керак”, деган сўзлари барчада қизиқиб уйғотди.

Яна бир хорижлик маслаҳатчи Франк Швальба Хот Европада табиатни муҳофаза қилиш тажрибаларидан Марказий Осиё минтақасида ижодий

фойдаланиш масаласини кутарди.

Анжуманда шунингдек, Қозоғистон гуруҳи раҳбари Д.Бойалимов Қозоғистоннинг Оролбўйи ҳудудидаги экологик аҳвол ҳақида, Қирғизистон гуруҳи раҳбари В.Қосимова “Сув, энергия, экология” мавзусида, Ўзбекистон Республикаси ўрмон хўжалиги илмий-текшириш институти директори А.Қаюмов «Ўрта Осиё ўрмонларини муҳофаза қилиш муаммолари» юзасидан, бош эксперт Н.Ҳамроев «Ўзбекистон аҳолисини сув билан таъминлашни ривожлантиришда инсон омили» мавзуларида маъруза қилишди.

Халқаро семинар табиат неъматларидан, сув ва сув заҳираларидан тежаб-тергаб фойдаланиш бўйича амалий тавсиялар қабул қилди.

Барча иштирокчилар табиатга меҳр билан муносабатда бўлиш, уни келажак авлодга мусаффо ҳолда қолдириш, агар ҳар бир инсон та-

биат учун қандайдир яхши амал бажара олса, у бизнинг ютуғимиз эканлигини таъкидлашди.

Эндиги вазифа эса, шу таъкидланган, семинарда тўпланган бой маълумотларни жамоатчиликка етказиб олиш, жамоатчилик фикрини, яъни кичкина боладан тортиб нуроний кишигача яхши томонга ўзгартириш, фарзандларимизга барча нарсаларни — уй-жой, моддий жамғарма қатори табиатни ҳам, ҳавони ҳам, сувни ҳам пок қолдиришдир.

**Насриддин БОТИРОВ,
Шарифа МАДРАХИМОВА**

Суратларда: Анжумандан лавҳалар.

Б.РИЗОКУЛОВ олган суратлар.

СУВ ОБИ- ҲАЁТ ЁКИ ОФАТ

Иш юзасидан бир маҳалла кўчасидан ўтиб кетаётган эдим. Кеч кириб қолганлиги учун ишдан, ўқишдан қайтаётган ҳар бир одамнинг кўзи беихтиёр кўча супураётган ёш келинчакка тушарди. Мен ҳам унинг кўча супураётганига бефарқ қараб ўтол-

мадим. Келинпошша ерга тушган гул япроқларини алоҳида тўплаб, хокондозга олмасдан, кўча тошларию шох-шаббалари, майда-чўйда нарсалар билан кўшиб бемалол сувга ташлаб юборарди. Шу пайт ортимдан келаятган ёши каттароқ аёл бу вазиятни кўриб ўзига-ўзи:

—Афсус, наҳот сени шундай чаққон қилиб тарбиялаган онанг, фаросат билан иш қилиш кераклигини ўргатмаган бўлса, — дедю, келиннинг ёнига яқинлашгач, ундан салом ҳам кутмай бир

қараб кўшни эшикка кириб кетди. Келин эса ҳеч кимни кўрмагандай тез-тез ишини давом эттираверар эди.

Наҳот, оналаримиз қизларига панд-насихат қилиб, оддий кўча-ҳовли ишларини ўргатишмаган бўлсалар. Албатта ҳамма оналаримизни айбдор қилмоқчи эмасман, балки бу ерда келинпошшанинг озгина эътиборсизлиги, эринчоқлиги тутиб қолгандир.

Ота-боболаримизнинг айтишларича, илгари тандирдан узилган иссиқ кулча нонлар-

ни ариқларда оқизоқ қилиб ейишган экан. Ҳозир эса кўп ариқларда оқизоқ қилиб нон ейиш у ёқда турсин, қўл ювишга ҳам одам кўрқади.

Автобусда кетаётди йўлда учраган ариқдаги сувларни кузатиб, айрим жойларда ариқ сувининг тўлиб-тошиб кетганини кўриб, уларни “боши берк кўчага кириб қолган одам”га ўхшатаман. “Сув оби-ҳаёт, тириклик манбаи” дейди халқимиз. Лекин бунинг офати ҳам бор экан. Айрим ариқдаги сувларга чиқиндию шох-шаббаларнинг

отилиши, сувларнинг тикилиб қолиши кўчаларда сув тошқинининг юзага келишига сабаб бўлмоқда.

Ҳар доим оналаримиз, боболаримиз “ўт балосидан, сув балосидан ўзинг асра”, деб ният қилиб дуога қўл очишларида ҳикмат кўп. Биз эса, бу ишларга бефарқ, лоқайдлик билан назар ташлаяпмиз, бизнинг келажак авлодга нимани ташлаб кетаётганимизни ўйлаш ниҳоятда оғирдир.

Дилфуза ТОШКЕНБОВА

BILAG'ONLARGA TEST

1. Qaysi javobda O'zbekistondagi daryolar ko'rsatilgan?
A) Amudaryo, Sirdaryo, Zarafshon
V) Amudaryo, Nil, Zarafshon
C) Sirdaryo, Neva, Yenisey
2. O'zbek xalq dostonlari to'g'ri ko'rsatilgan javobni toping.
A) "Alpomish", "Gamlet", "Oysuluv"
V) "Alpomish", "Manas", "Go'ro'g'li"
C) "Alpomish", "Go'ro'g'li", "Oysuluv"
3. Qaysi javobda O'zbekiston shaharlari to'g'ri ko'rsatilgan?
A) Toshkent, Samarqand, Qarshi
V) Toshkent, Moskva, Qarshi
C) Samarqand, Bishkek, Qarshi

TOPISHMOQLAR

1. Osmonda oq eshak
No'xtasi qo'limda.
(varrak)
2. Qo'yvorsam yuz quloch,
Yig'ib olsam bir quloch.
(arqon)
3. Onalari tokchadan tushsa,
Bolalari yugurib keladi.
(choynak-piyola)
4. Uzun terak,
Soyasi yo'q.
(hovuz)
5. Akasi uy poylaydi
Ukasi o'ynab yuradi.
(qulf-kalit)

NON DARAXTI

Aziz bolajonlar! Dunyodagi antiqa meva-daraxtlardan biri non daraxti haqida eshitgan bo'lsangiz kerak. Bugun bu daraxt haqida mufassalroq hikoya qilamiz. Non daraxti juda katta bo'lishi va tarvaqaylab shoxlashi jihatidan bizdagi yong'oq daraxtiga o'xshab ketadi. Non daraxtining bo'yi 18-20 metr keladi, po'stlog'i kul rang, barglari yirik bo'ladi. Non daraxtining gullari daraxt tanasidan yoki yo'g'on shoxlaridan chiqadi. Bir dona mevasining og'irligi 20 kilogramm keladi, ba'zan bundan ham og'ir bo'ladi. Mevaning bo'yi 30-80 santimetr, yo'g'onligi — 25-30 santimetr, mag'zining rangi sarg'ish-

limon rang, mazasi chuchmalroq shirin, po'sti esa g'udda-g'udda bo'ladi. Bir tup non daraxti bir necha yuz dona meva berishi mumkin. Bu mevalar noyabrdan avgustgacha berin-ketin pishaveradi, ehtiyojga qarab keragicha olinib ovqatga ishlatiladi. Avgust, sentabr va oktabr oylarida non daraxti gullashdan va meva tugishdan to'xtab, dam oladi, keyin yana gullab, meva tuga boshlaydi. Xom mevaning eti qattiq, pishganiniki esa xamirdek yumshoq bo'ladi. Pishgan mevalardan har xil non tayyorlanadi. Shri Lanka va Janubiy Hindistonda uy bekalari non daraxti mevasidan turli taomlar tayyorlaydilar. Uzib olingan meva uchi o'tkir yog'och bilan bir necha joyidan teshiladi va ertalabgacha shu holda qoldiriladi; mevaning eti kechasi bilan achib, oshgan xamirdek bo'lib qoladi. "Xamir"

yog'och tog'orada suv, kokos yog'i aralashtirilib uzoq vaqt qo'lda qoriladi; so'ngra zuvalalar qilinadi va banan bargi bilan o'rab tandirga yoki qizitilgan toshga yopib pishiriladi. Bunday nonning mazasi odatdagi nonning mazasidan farq qilmaydi. Uni yeganlar o'zlarini baquvvat va bardam sezadilar.

Non daraxtidan, shuningdek, tola, mebellar, bo'yoqlar olinadi. Yerli xalq undan ba'zi kasalliklarni davolashda dori sifatida foydalanadi.

Non daraxtining kamolga yetgan bir tupi 1-2 kishini, 5-6 tupi esa bir oilani yil bo'yi boqadi.

Non daraxti Hindistonda, Shri Lankada, shuningdek, Osiyoning janubiy-sharqiy qismidagi issiq o'lkalarda keng tarqalgandir.

"BOBOLAR — BOLALARGA"

Aqli odam hamma narsasidan judo bo'lsa ham do'stidan voz kechmaydi.

(Sh. Rustaveli)

Do'stning maslahati g'animlarga qarshi eng yaxshi qalqondir.

(Shekspir)

Yomon o'rtoqdan ko'ra yolg'izlik yaxshidir.

(Qobus)

Shu odam bo'lur menga chin do'stu yor
Ki aybim yuzimga desa oshkor.

(Sa'diy)

Do'stlikdadir obro', kuchimiz,
Shu do'stlikni olqishlaylik biz.

R. Berns.

QOSHIQNING AYTGANLARI

Ovqat olib og'zingga,
Ozroq-ozroq solaman.
Xizmat qilib oxiri,
O'zim quruq qolaman.
Xizmat qilish burchim-ku,
Quruq qoldim demayman.
Keyin meni yuvsang bas,
Ovqat-povqat yemayman.

SOATNING SEVINCHI

Egam menga har doim,
Diqqat bilan qaraydi,
Uxlab qolsam agarda,
Qulog'imni buraydi.
Shuning uchun tunlari,
Juda sergak yotaman.
Erta tongdan jaranglab,
Egamni uyg'otaman.

HOZIRJAVOB GULIOY

—Buncha ham Gulioy,
Tinmasdan ichding choy.
Kichkina qorningdan,
Ovqatga ham qolsin joy.
Terlagach manglayi,
Guli der: Hoy oyi,
Ovqatu ham choyni
Bo'lak-da joy-joyi.

Solijon XUDOYOROV

IV БОБ

У ортиқ кутиб туролмасди.

“Байрон” қаҳвахонасидан Клонтарф бутхонасига, Клонтарф бутхонасидан “Байрон” қаҳвахонасига ва яна бутхонага, кейин тагин қаҳвахонага бориб-келиб юриб турди. Аввалига у секин одимлади, йулакка ётқизилган плиталарни ҳафсала билан бир-бир босиб, қадамларини шеър оҳангига мослаб ташлади. Мана, роса бир соат булди отасининг ўқитувчи Дэн Корсби билан қаҳвахонага кириб кетишганига, отаси уни университетга жойлашни гаплашмоқчи. Бир соатдан бери у нари бориб, бери келиб, уларни кутиб бегоҳат бўлаётди. Бироқ энди сабри тугади, ортиқ кутишнинг иложи йук.

У Булл' томон кескин бурилди ва отасининг қаттиқ хуштаги қулогига чалиниб қолиб, яна орқага қайтмаслиги учун қичаб юриб кетди, бир неча сонияда миршабхонадан утиб, бурчакка бурилди ва нафасини ростлаб, узини беҳатар ҳис этди.

Ҳа, онаси унинг университет билан боғлиқ ташвишларига руйхушлик бермаётган эди. Буни онасининг гап орасида чурқ этмай, сукот сақлаб туришдан пайқаган эди. Бироқ онасининг руйхушлик бермаётгани отасининг мақтаниб гапирган гапларидан кура кучлироқ таъсир этиб, уни тезроқ бир қарорга келишга қистарди. У совуққонлик билан узида диний таълимга иштиёқ суниб бораётганини ва бу туйғу онасининг қалбида тобора мустаҳкамланиб, кучайиб бораётганини эслади. Мубҳам, хусуматли бу туйғу унинг ақл-хушини булутдай босиб, хиралаштириб, онасининг орзу-истакларига қарши кучайиб борар ва ақлини шубҳали уй-хаёллар тарқ этиб, онги ёришган чоғда у тагин фарзандлик садоқатига мойил туйғулар билан тўлиб-тошар, айна шу дамларда узи билан онаси уртасида илк бор ихтилоф пайдо булганини — ора-ларидаги меҳр-оқибатга билинар-билинемас дарз кетганини гира-шира ҳис этар ва бундан афсусланмас эди.

Кунлидаги қониқш ҳисси, боз устига гурур, мисоли озол кутарилган ҳайбатли тўлқиндай, унинг руҳини юксалтирди. У узини бахш этиши лозим булган, бироқ ҳали нималиги ноаён мақсад унга сездирайи нажот йулини оча бошлаган эди. Айнаи дамда бу мақсад уни яна узига чорлар ва ҳаял ўтмай унинг қарши-сида кенг, равон йўл очилади-гандай эди. Гуё қулогига жушқин мусиқа садолари эшитилаётгандай, булди, куй оҳанглари гоҳ авж пардага кутарила, гоҳ бир парда куйига тушиб, кейин тагин авжига чиқар ва кутилмаганда шиддат билан бир қадар пастлашар — мусиқа тунги ўрмонда гуркираб ёнаётган уч тилли гулханга ухшарди. Бу бир ғаройиб муқаддима эди, бу битмас-туганмас, ҳеч бир шакл-шамойилга тушмайдиган авжу даромад эдики, у тобора юксалиб борар, куй мароми тобора жушар, шиддатли тус олар, аланганинг тиллари гулхандан узилиб, тепага сапчир ва унга буталар, гиёҳлар тагидан ёввойи йиртқичнинг, япроққа урилган ёмғир шовқинини эслатувчи, югирган товуши эшитилаётган

дай туюлди. Куёнларнинг, олқору маралларнинг гуррос югурган майдақадм шовқини беихтиёр унинг онгига кучди ва ниҳоят у буларни фарқламай куйди, хотирасида эса Ньюмен сатрларининг тантанавор оҳанги янгради:

“Олқорнинг пойидай учқур оёқлар, остидан ўт чақнар абадул-абад”.

Бу мубҳам образга сингдирилган тантанавор рух узи инкор этган диний мартабанинг улғуворлигини унинг ёдига солди. Унинг болалиги кўнглида рағбат уйғотган, адо этишига узини бурчли деб ҳисоблаган даъват ҳақидаги орзу-уйлар оғушида кечди, бироқ ана шу даъватга итоат этадиган дақиқалар этиб келганида эса, қайсар феъл-хулиға буйсуниб, ундан юз бурди. Энди вақт ўтди. Энди худо деган билан ҳеч фойдаси йук. Чунки у рад этди. Хуш, нима учун?

У Доллинмаутга яқинлашганда йулни чапга солди ва юпқа ёғоч куприкдан юриб бораётди оғир пойафзалли оёқлар дупуридан тахталарнинг ларзага келаётганини ҳис қилди. Насроний биродарлар жамоаси Булдан қайтаётган эди. Улар жуфт-жуфт бўлиб тизилишиб келар ва жуфтлар бирин-кетин куприкка қадам қуярди. Энди куприк уларнинг оёқлари остида лорсиллаб тебрана бошлади. Уларнинг гоҳ сарғиш, гоҳ қизил, гоҳида тўққизил тусдаги денгиз шув-

гапни эслади ва овозини чиқармай ичида такрорлади:

“Денгиздан бино булган барра булутли, олачипор кун”.

Бу гап ва кун ҳамда манзара бир оҳангга уйғунлашган эди. Булар сузлар. Ёки уларнинг ранг-тусими-кан? Буларга у турли рангларда жилваланишга ва рангларнинг бирин-кетин учушига имкон берди. Тўққизил мис тусидаги олтин тонг ва ям-яшил олмасор боғ, тўлқинларнинг зангор ранги, гирдига сарғимтил ҳошия тортилган булутларнинг чувалган ипак толалари. Йук, булар буюқлар эмас. Бу — гапнинг мароми ва оҳанги, холос. Демак, унга сузнинг бир маромда кутарилиб, тушиб тургандаги оҳанги унинг моҳиятидан ва рангидан кура купроқ ёқаркан-да? Балки кузларининг хиралиги, феъл-атворининг юввошлиги боис рангдор, жимжимали тилда чиройли ифодаланган ёрқин, кузга яққол куринадиган тасвирдан кура, аниқ, лунда ва бир маромдаги прозада бекамикуст гавдаланган шахсий ҳис-туйғуларининг мушоҳадаси унга купроқ қувонч бағишлар?

У тебраниб турган куприкдан қаттиқ ерга тушди. Шу дақиқада унга ҳавода совуқ тургандай туюлди ва у сувга қуз қирини ташлаб, ёпирилиб келган кучли шамол сокин тўлқинларнинг оромини бузиб, мавжлантириб юборганини кўрди. Юраги енгилгина силки-

дақиқага ҳам хотирасида сақлаб қололмади, кейин куй оҳанги аста-секин узоқлаша бошлади, тобора узоқлашаётган мусиқа садосининг сокин оқимидан ажралиб чиқаётган бир чўзиқ даъваткор оҳанг, худди қоронги осмонни тешиб чиққан юлдуздай, шом қоронғусидаги сукунатни бузиб равшан эшитиларди. Мана, яна! Яна! Гуё нариги дунёдан чорлар-ётгандай бир товуш эшитилди:

— Салом, Стефанос!

— Ана, Дедал келаётди!

— А-а, бас қил, Двайер! Сенга айтаяпман! Ҳозир башарангга тушираман! А-а!

— Боппа, боппа уни Таусер!

Ботир, ботир уни!

— Бу ёққа, Дедалус! Бус Стефануменос! Бус Стефануменос!

— Ботир уни, Таусер! Чуктир, чуктир уни.

— Кутқаринглар, кутқаринглар!.. А-а!..

Стивен уларни юзларидан ажратмай турибқов овозларидан таниди. Лойқага беланган, жикқа ҳўл ялонғоч гавдаларнинг турқитароватидан эти жунжикиб, баданини қалтироқ босди. Уларнинг мурдадай оқариб кетган ёхуд оқ-сарик товланган ё булма-са қуёш тигида куйган баданлари ҳўл ҳўлгидан йилтиллари. Тошга нари-бери урнатилган, сакраганда ликқиллаб турган тахта сулача тик тушган тўғоннинг болалар тиришиб-тирмашиб чиқадиган қўл учиди тарашланган тошлари совуқ ялтираб турарди. Улар денгизнинг муздай сувига ботириб олинган ҳўл сочиқлар билан бир-бирини савалашар, бетларига ёпишиб қолган сочлари ҳам совуқ шўр сувдан жикқа ҳўл эди.

У тўхтаб бақирик-чақирикларга, ҳазил-хузулларга жавоб қилди. Уларни турқидан таниб булмасди: Шьюли — эғнида доим қийиб юрадиган кенг, очик ёқали куйлаксий, Эннис — илонуссха тўғали очқизил камарсий, Конноли — узининг энли, чунтакларининг қалпоғи сукилган қалта камзулсий. Уларга қараб юрак ачийди, балогатга этиб қолганларини билдириб турган аломатларни куриш эса баттар ачинарли; кузи тушган одам, бу алфозда куриб, улардан жирканиши тайин. Эҳтимол, одам гавжум ва шовқин-сурон булгани учун уларнинг узларига бу унчалик сезилмаётгандир. Унинг хотирасига болалардан узоқда, шовқин-сурондан холи хилватда ўз танасининг пинҳона майилларидан қўқувга тушгани келди.

(Давоми бор.)

ИЗОҲЛАР:

1. Дублиндаги тўлқинни қайтариш учун қурилган ғов.

2. Кенг тарқалган ирландча фамилиялар.

3. Х.Миллернинг “Қоялар — гувоҳлар” (1869) романидан; асарда оламнинг пайдо бўлиши тасвирланган.

4. Дублин назарда тутилаётди.

5. Гап VIII-IX асрларда Ирландияни босиб олган норман истилоси ҳақида бораётди.

6. Бус — иононча ҳўкиз дегани. Стефанос (Стивеннинг инглизча талаффузда айтилиши) — гултож, гулчамбар дегани. Бус Стефануменос эса Стивеннинг табиати ҳўкизга монанд деган маънони англатади (бу ўринда унинг Фома Аквинскийга ўхшашига ишора қилинаётди. Фома Аквинскийни кўпинча ҳўкиздай вазмин ва саркаш дейишган). Бус Стефануменос — гулчамбар билан безатилган қурбонликка аталган ҳўкиз деган маънони англатади.

Жеймс Жойс

МУСАВВИРНИНГ
ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

ласи уйноқлаётган ёқимсиз башаралари шундоққина унинг ёнгина-сидан оқиб утар, уларга бетакал-луфлик билан бепарво қарашга уринаётган булса-да, юзи ачинаш ва уят ҳиссидан қизиб кетганини у сезди. Узининг аҳволидан ала-ми қузиб, юзини уларнинг қузи-дан яширмоқчи булди ва пастга, куприк тагидида мавжланиб оқаётган саёз сувга қаради, бироқ уларнинг бесунақай шляпалари, куримсиз-гина энсий ёқалари ва саланглаган роҳибона жандалари сувда ҳам акс этарди.

— Хикки оға.

— Квейд оға.

— Макардл оға.

— Кью оға?

Уларнинг такводорликлари ҳам айнан исмларига, юзларига, кийим-бошларига ухшайди; уларнинг итоаткор ғамзада юраклари, балки, садоқатда уникидан кура тенгсиз эканига — яратганга матлуб бу вафо-садоқат унинг зийрак, тадбирли такводорлигидан кура юз карра афзаллигига узини зур бериб ишонтиришга уриниши бе-фойда эди. Шундайин, агар бирор кун у мағрурлигини жиловлаб, фақир ҳақир қиёфада, жулдур кийим-бош билан уларнинг эши-ги олдида пайдо булса, улар ундан меҳр-муруватини аямайдилар ва уни худди узларини яхши кургандай суюб ардоқлай оладилар, деб уйлаб, узини олиҳимматли булишга чоғлаши ҳам бефойда эди. Ва ниҳоят, узининг совуққон ишон-чига зид бориб, иккинчи ўғит: узга-ни худди узимизни яхши кургандай яхши қуришимиз лозим дейилгани меҳр-муҳаббатнинг миқдори ва кучини назарда тутиб эмас, балки худди узимизни яхши кургандай яхши қуришни амр эти-шини ёқлашга уриниши ҳам бе-фойда, боз устига, азобли эди.

У узининг ён дафтарчасидаги

ниб, томоғи тиришиб-тортишиб, совуқ, ёқимсиз денгиз ҳидига та-насининг чидамсизлигини сезди-ди; бироқ у чапга, кумтепалар то-монга бурилмади, аксинча дарёга тик тушган қояларни ёқалаб юрди.

Куёшнинг хира нуллари дарё-нинг кўрфазга қуйилган жойида-ги қулранг сув сатҳини элас-элас ёритиб турарди. Узоқда, секин оқадиган Лиффининг қуйи тара-фида кемаларнинг бир текис тизилган мачталари осмонга тортилган чизиклардай, ундан нарида, туман ичида эса шаҳарнинг ҳай-батли иншоотлари кузга ташлана-ди. Гулу нақшларининг ранглари учиб, туза бошлаган эски гилам-дай, мисоли рағбатдан мосуво, шавқи учган киши каби ҳорғин қиёфадаги насроний оламнинг еттинчи манзилгоҳи⁴ норманлар ҳукмронлиги⁵ давридагидай хануз қадимий, ушандай ҳолдан тойган ва узоқ асоратда сақланганидан сабр-қаноатда барқарор, замондан холи макон оралиғида элас-элас кузга чалинади.

У маънос қайфиятда бошини кутариб, оҳиста сузиб бораётган, денгиздан бино булган барра булутларга қаради. Улар бийдай само саҳросида оқиб, мисоли қучман-чилар карвонидай Ирландиянинг тепасидан, жуда баланддан ғарбга қараб йўл тортиб борарди. Улар келаётган тараф — Оврупо нари-ги ёқда, Ирландия денгизи орти-да. Чет эллар тилларида гаплашув-чи, текисликлар билан тарам-тарам тилинган, ўрмонлар билан урал-ган, қалъалар билан қуршаб олин-ган Оврупо. Хандақлар билан ҳимояланган ва халқларни сафар-бар этишга шай Оврупо. Унинг қулогига аллақандай тушунарсиз, мужмал хотиралар мусиқаси ва исмлар чалингандай туюлди, бир зум уларни қарийб англагандай ҳам булди, бироқ уларни ҳатто бир

БМТ ФАОЛИЯТИДА
ТАЪЛИМГА ДОИР
МУҲИМ САНАЛАР

(Давоми. Боши ўтган сонларда.)

1993 йил, декабрь. БМТ

Бош Ассамблеяси

“БМТнинг ногиронларни

ҳар томонлама таъминлаш

ва уларга тенг имкониятлар

яратиш бўйича Стандарт

қоидалари”ни қабул қилди.

Унда барча давлатлар таъ-

лим олишда барча учун —

болалар, ёшлар ва катталар

қатори ногиронлар учун

ҳам тенг имкониятлар ва

шарт-шароитлар яратиб бе-

риш принципига амал

қилишлари таъкидланган.

1995 йил, сентябрь. Аёл-

лар аҳволи бўйича Бутун-

жаҳон конференцияси

бўлиб ўтди. (Пекин). Кон-

ференция барчани таълим-

да камситишларнинг ҳар

қандай кўринишларига

барҳам бериш, касбий тай-

ёргарлик ва таълим муҳити-

да жинсий жиҳатдан тенг

ҳуқуқларни кафолатлаш

ҳамда қиз болаларни таъ-

лимга жалб этишга алоҳи-

да эътибор беришга чақир-

ди.

1996 йил, июнь. “Таълим

барча учун” дастурининг

амалга оширилиши юзаси-

дан Халқаро форум ўтка-

зилди (Оман). Форум қат-

нашчилари 1990 йилда Таъ-

лим барча учун — Халқаро

конференция томонидан

2000 йилгача муддатга бел-

гиланган вазифаларнинг

бажарилиши юзасидан

фикр алмашди.

1997 йил, октябрь. Бола-

лар меҳнати мавзусида ха-

лқаро конференция иш

бошлади (Осло). Қатнашув-

чи давлатлар боланинг таъ-

лим олишига ҳалақит бе-

рувчи ҳар қандай меҳнатни

ножоиз деб баҳоладилар.

Умумий мажбурий-бошлан-

ғич таълимнинг мукаммал

дастурини яратиш ва жорий

этишга келишиб олинди.

ЮНИСЕФнинг «Таълим»

ахборот журналидан

олинди.

(Давоми. Боши газетамиз-
нинг ўтган сонларида.)

Таълим халқ маънавиятига яратувчилик кайфиятини бахш этади. Ўсиб келаётган ёш авлоднинг барча энг яхши имкониятлари унда намоён бўлади. Касб-кори, маҳорати узлуксиз такомиллашади, катта авлоднинг доно тажрибаси англаб олинади ва ёш авлодга ўтади дея, таъкидлайди Президентимиз И.Каримов "Ўзбекистон ўз истиклол ва тараққиёт йўли" китобида.

Бугунги кунда олдимизда жаҳон фани ва маданиятининг энг илғор ютуқларини ўзида мужассамлаштирган, инсон ақл-заковати яратган бойликлардан баҳраманд бўлган янги авлодни шакллантириш вазифаси турибди. Фақат шу асосдагина миллатнинг тараққиёт сари интилишни таъминловчи кучни вужудга келтириш мумкин.

Кейинги йилларда иқтидорли, истеъдодли ўқувчиларнинг республика миқёсида фан олимпиадалари ўтказилишига катта эътибор берилмоқда. Шунингдек, халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон телерадиокомпанияси, "Маърифат" ва "Тонг юлдузи" газетаси билан ҳамкорликда бўйича сиртки мактаб конкурси ва сиртки телевизион олимпиадалари ҳам ўтказилмоқда.

Тошкент ВПХМОИда иқтидорли, билимдон ўқувчиларнинг сиртки телевизион олимпиадаси яқунловчи III-босқичи ўтказилди.

Яқунловчи босқичга йил давомида телевидение, "Маърифат" газетаси саҳифалари орқали бериб борилган I ва II-босқич савол ва топши-

3-ўрин. Нурматов Хуршид — Хоразм вилояти, Хозарасп тумани 1-лицей 8-синф ўқувчиси
(10-11-синфлар бўйича)

1-ўрин-Мирзаев Тохир — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 1-ихтисослашган мактаб 11-синф ўқувчиси

2-ўрин-Эргашев Азамат — Тошкент вилояти, Чиноз тумани 27-мактаб 10-синф ўқувчиси.

3-ўрин-Равшанов Мехридин — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 1-ихтисослашган мактаб 10-синф ўқувчиси.

КИМЁ ФАНИДАН (8-9-синфлар бўйича)

1-ўрин - Тангриев Шавкат — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани, 1-мактаб-интернат 9-синф ўқувчиси.

2-ўрин- Нарафуддинова Максуда — Наманган вилояти, Поп тумани лицей-интернат 9-синф ўқувчиси.

3-ўрин - Медетов Шамсиддин — Тошкент вилояти, Чиноз тумани 35-мактаб 8-синф ўқувчиси

(10-11 синфлар бўйича)

1-ўрин - Бойқўзиёв Темир — Тошкент вилояти, Ангрен шаҳар, ўзбек-турк лицейи 10-синф ўқувчиси.

2-ўрин -Йўлдошев Азиз — Бухоро вилояти, Когон тумани 8-лицей-интернати 10-синф ўқувчиси.

3-ўрин-Халилов Бехзод — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 1-маҳсус интернат-лицейи 10-синф ўқувчиси.

ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАР ИСТИҚЛОЛ ТАЯНЧИ

риқларига тўғри жавоб йўллаган 8-, 9-, 10-, 11-синф ўқувчилари кўп сонли иштирокчилар орасидан РТМда фанлар бўйича тузилган ҳакамлар ҳайъати текшируви хулосаларига асосланиб, танлаб олинди ва сўнгги босқичга таклиф этилди.

Ҳакамлар ҳайъати таркибида фанлар бўйича олий ўқув юртлари профессор-ўқитувчилари, республика таълим маркази методист-ҳодимлари, тажрибали ўқитувчилар иштирок этди. Олимпиаданинг яқунловчи босқичида математика, физика, кимё ва иқтисод фанларидан 8-, 9-, 10-, 11-синф ўқувчиларига ҳакамлар томонидан тайёрланган масалалар, топшириқлар, тестлар берилди. Зукко, билимдон ўқувчилар яқунловчи босқичдаги савол ва топшириқларнинг мураккаблигига қарамасдан барча куч-ғайратларини ишга солдилаар ва фанлар бўйича ғолиблар аниқланди. Ғолибларни аниқлашда ҳакамлар ҳайъати адолатли баҳолашга ҳаракат қилишди ва фанлар бўйича ўқувчилар куйидагича ўринларни эгалладилар:

МАТЕМАТИКА ФАНИДАН (8-9-синфлар бўйича:)

1-ўрин- Бакиров Бехзод — Фарғона вилояти, Боғдод тумани иқтидорли болалар лицейи 9-синф ўқувчиси.

2-ўрин - Жўракулов Азиз — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 1-лицей 8-синф ўқувчиси.

3-ўрин - Ҳамроев Ҳолбек — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 1-лицей 8-синф ўқувчиси.

(10-11-синфлар бўйича)

1-ўрин- Жўлбеков Бехзод — Сирдарё вилояти, Боёвут тумани 1-лицейи 11-синф ўқувчиси.

2-ўрин- Раҳмонов Умид — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 1-сон иқтидорли болалар интернати 10-синф ўқувчиси.

3-ўрин-Комилов Нозим — Фарғона вилояти, Қўқон шаҳар иқтисодиёт мактаб-интернати 10-синф ўқувчиси.

ФИЗИКА ФАНИДАН (8-9-синфлар бўйича)

1-ўрин-Рўзиметов Жаббор — Хоразм вилояти, Урганч тумани, Кори-Ниязий номли мактаб 9-синф ўқувчиси.

2-ўрин-Имомов Элёрбек — Андижон вилояти, Балиқчи тумани, 5-ихтисослашган мактаб 9-синф ўқувчиси.

ИҚТИСОД ФАНИДАН (8-9-синфлар бўйича)

1-ўрин - Ниязметов Мансур — Хоразм вилояти, Урганч тумани 45-мактаб 9-синф ўқувчиси.

2-ўрин - Азимов Жамшид — Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 164-мактаб 8-синф ўқувчиси.

3-ўрин - Исқандаров Акбарбек — Бухоро вилояти, Шофиркон тумани 22-мактаб 8-синф ўқувчиси.

(10-11-синфлар бўйича)

1-ўрин -Усмонов Умид —Бухоро вилояти, Қорақўл тумани 164-мактаб 10-синф ўқувчиси.

2-ўрин-Отажонов Равшан — Хоразм вилояти, Урганч тумани 45-мактаб 10-синф ўқувчиси.

3-ўрин - Сулаймонов Ҳабибулло — Фарғона вилояти, Қўқон шаҳар иқтисод мактаби 10-синф ўқувчиси.

Юқорида номлари қайд этилган ўқувчилар олимпиада ҳомийлари томонидан тақдим этилган совғалар билан тақдирландилар. Ғолибликни қўлга кирита олмаган, аммо юқори кўрсаткичларга эга бўлган бир қатор ўқувчилар эса рағбатлантирувчи совғалар билан мукофотландилар. Якуний босқичда айниқса, Бухоро, Хоразм, Фарғона, Қашқадарё вилоятининг ўқувчилари фаол иштирок этишди. Ғолиблар ёзги мактаб лагерларида дам олишга таклиф этилди.

Бундай телевизион олимпиада, мусобақаларнинг ўтказилиши, аввало, республиканинг барча ўқувчиларини қамраб олади ва барча ўқувчилар иштирок этиш имкониятига эга. Ўтказилган олимпиаданинг мақсади ҳам ўқувчилар орасидан иқтидорли, истеъдодли, билимдон ўқувчиларни танлаш, уларни топиш, уларга республика миқёсида мусобақаларга қатнашиш имкониятларини яратиш, ўсиб келаётган ёш авлоднинг илмга қизиқириш, илм чўққиларини эгаллаш, ўз билимини кўрсата олиш, ўз фикрини исботлай олиш, ҳар қандай қийинчиликдаги масала ва мисолларни еча олишига ўргатиш ҳамда буюк келажгимиз бунёдкорлари, истиклолимиз таянчи бўлган ёшларимизнинг илмий салоҳиятини кучайтиришга қаратилгандир.

У. ХАМУТОВ,

РТМ иқтисодиёт таълим бўлими бошлиғи

Olimpiada — 2000

ҲОМИЙЛАР КАМАРБАСТА БЎЛИШДИ

34-Халқаро Менделеев олимпиадаси ташкилий кўмитаси ҳамда Озарбайжон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг таклифига биноан кимё фани бўйича халқаро ўқувчилар олимпиадасида республикамыздан Навоий кон-металлургия заводи қошидаги лицейнинг 10-синф ўқувчиси, вилоят олимпиадаси ғолиби Зебунисо Исанова, Тошкент шаҳридаги 50-мактабнинг 11-синф ўқувчиси, шаҳар олимпиадаси ғолиби Комил Тиллабоевлар иштирок этдилар.

— Иштирокчилар учун май ойининг бошларида Баку шаҳрида ўтказилган Халқаро олимпиада осон кечгани йўқ, — деди сафар ташкилотчиси ва раҳбари, Ўзбекистон Кимё жамияти раиси муовини Севара Икромов. — У ерда МДХ республикалари ва Болтиқбўйи давлатларидан энг иқтидорли 78 нафар ўғил-қизлар 3 тур (I ва II тур амалий, III тур назарий) да ўзаро ғолиблик учун кураш олиб бордилар. Энг муҳими, халқаро миқёсдаги беллашувда бу иккала ўқувчи ўзларининг юксак иқтидор ва салоҳиятларини кўрсатишиб, олимпиада дипломига сазовор бўлдилар. Таъкидлаш жоизки, Зебунисо Исанова олимпиаданинг энг ёш иштирокчиси бўлиш билан бирга беллашувнинг маҳсус совринини олишга ҳам эришди.

— Олимпиада Низомига мувофиқ 2001 йилнинг май ойида ўтказилиши мўлжалланаётган Менделеев Халқаро олимпиадасида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритдим, — деди Зебунисо Исанова. — Москвада ўтадиган бу нуфузли беллашувга ҳозирданок тайёргарликни бошлаб юбордим. Фурсатдан фойдаланиб, Бакудаги халқаро миқёсдаги танловда қатнашишимизга ҳомийлик қилган Ўзбекистон Кимё жамияти (раис муовини Севара Икромов), «Ўзкимё-саноат» бирлашмаси (раис ўринбосари Валерий Возненко), «Ўзинтур» ташкилоти (бош директори Рустам Ирматов)га самимий миннатдорчилигимизни билдираимиз. Улар Халқаро олимпиада билан боғлиқ барча сарф-харажатларини ўз зиммаларига олишди... Зебунисонинг гапларидан биз ҳам таъсирландик. Муваққил юртимизда кўплаб ташкилотлар раҳбарлари, келажакнинг илм билан боғлиқлигини англаган яхши инсонлар таълим соҳасига неки ёрдам зарур бўлса, беришяпти. Ҳимматингизга балли, таълим ҳомийлари!

Курбонбой МАТҚУРБОНОВ

Суратда: сафар ташкилотчиси ва раҳбари Севара Икромов ҳамда халқаро олимпиада қатнашчилари Зебунисо Исанова ва Комил Тиллабоевлар.

Бахмал тумани халқ таълими бўлими қошида икки йилдан буён ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик — педагогик Ташхис маркази фаолият кўрсатмоқда.

Марказ бу вақт мобайнида турли йўналишдаги маълумотлар банклари (маълумотлар захираси)ни яратиш келмоқда. Шундай банклардан биттаси "Истеъдодли ўқувчилар ҳақида маълумотлар банки" бўлиб, унинг вазифаси ўқувчи ёшлар орасидан истеъдодлиларини аниқлаб, уларни психологик, педагогик, оилавий жиҳатдан ўрганиб, ўқишдаги ютуқларини қайд

ИСТЕЪДОД — КЕЛАЖАК КЎРКИ

қилиб бориш ва бир неча йиллик тўпланган маълумотларга асосланиб, ихтисослаштирилган мактаб, лицейларда ўқишни давом эттириши учун тавсияномалар беришдан иборат.

Шу вазифаларни амалга ошириш мақсадида 1999-2000 ўқув йилида Ташхис маркази ходимлари мактаб психологлари ва фан ўқитувчиларининг ёрдамида тумандаги барча 9-синфларда Республика Ташхис маркази ва республика Истеъдод марказининг "Синф зукколарини аниқлаймиз"

методикаси бўйича 1-босқич танловларини ўтказишди. Танлов натижасида туман бўйича 17 ўқувчи энг зукко деб топилди ва улар ҳақидаги бошланғич маълумотлар туман Ташхис марказининг маълумотлар банкига киритилди.

Жорий йилнинг март ойида Жиззах шаҳрида бўлиб ўтган Истеъдодли ёшларни аниқлаш II босқич танловида вилоятнинг барча туманларидан энг зукко деб топилган 9-синф ўқувчилари иштирок этишди.

II босқич танлови Республика

Ташхис марказида ишлаб чиқилган маҳсус тест синови бўйича Ташхис маркази мутахассислари томонидан ўтказилди. Бунда туманимиздан қатнашган 17 ўқувчидан 4 нафари истеъдодли деб топилди ва уларга Республика Ташхис марказининг маҳсус гувоҳномалари топширилди. Мазкур гувоҳнома орқали истеъдод эгаси республикамыздаги исталган академик лицейга танловсиз қабул қилинади.

Шуни мамнуният билан қайд этиш лозимки, вилоят бўйича фа-

кат 6 нафар ўқувчи бундай ша- рафга эришган бўлса, шундан 4 нафари туманимиз ўқувчилари- дидир.

Бундан хулоса чиқариш қийин эмас. Туманимизда таълим-тарбия беришда унинг сифати ва самарадорлигига алоҳида эътибор берилмоқда. Бундан ташқари ўқувчи ёшлар орасидан иқтидорли ва истеъдодли болаларни излаб топиш, улар билан тинмай шуғулланиш ишлари яхши йўлга қўйилган ва бу иш доимий равишда олиб борилмоқда.

Х. АБДУЛЛАЕВ,
Ташхис маркази раҳбари

Бу йил мамлакатимизда «Соғлом авлод йили» деб эълон қилинди. Бу эълон замирида жуда чуқур фалсафа бор. Чунки мамлакатимизнинг тараққиёти бевосита соғлом авлод тақдири билан чамбарчас боғлиқдир. Келажаги буюк Ўзбекистонимизнинг пойдевори соғлом авлод бунёд этиши шак-шубҳасиздир. Куйда берилаётган.

— Сиз шифокор-гинеколог сифатида республикамиздаги йирик туғруқхонанинг етакчи бўлимини бошқарасиз. Айтинг-чи, соғлом авлоднинг тарбиялаш учун қандай муаммоларни ҳал қилиш керак?

— Юзаки қараганда ҳар бир гўдакнинг ёруғ дунёга келиш, туғилиш жараёни асосан туғруқхонадан бошланади. Лекин соғлом авлоднинг дунёга келиш жараёни кўпчилик ўйлаганидек осон кечмайди. Бу жараён жуда мураккаб ва ўта масъулиятлидир. Соғлом авлод — соғлом фарзанд ўз-ўзидан туғилмайди. Бунинг учун жуда катта сабр ва тайёргарлик керак. Соғлом авлоднинг дунёга келтириш — бу гувала яшаш эмас. Соғлом авлоднинг туғилиши учун энг аввало соғлом муҳит яратилмоғи лозим. Соғлом авлоднинг дунёга келиши учун, авваламбор аёл-

СОҒЛОМ АВЛОД — БУЮК ДАВЛАТ АСОСИ

Тошкент шахри Миробод туманидаги 11-сонли туғруқхонаси бўлими мудариси Эйтиборхон Умарова билан бўлган суҳбат шу хусусида

ларимиз соғлом, бакувват бўлишлари даркор.

Бунинг учун аёлларимиз ўз фарзандларининг туғилиш оралиғи даврига албатта риоя қилишлари лозим. Бу ҳол онанинг ҳам, туғилмаган фарзанднинг ҳам соғлом бўлишига катта таъсир кўрсатади. Турмуш қуришга ахдлашган ёшларимиз, бўлғуси келин-куёвларимиз тўйдан аввал тиббий кўриқдан ўтишлари шарт. Мабодо зарур бўлиб қолса улар тўлиқ муолажа қабул қилишгандан сўнг никоҳдан ўтишлари маъқул бўлади. Бу ҳол ҳам соғлом авлоднинг дунёга келишидаги ижобий омиллардан биридир.

Кейинги пайтда маст қилувчи ичимликлар ичишга қарши кураш сусайиб кетди. Эркакларимиз билан бир қаторда аёлларимиз ҳам алёқалла ичимликларга ружу қўя бошладилар. Маст қилувчи ичимликлар ичиш ва гиёҳвандлик аёллар ҳомилисига жуда катта салбий таъсир кўрсатаётганлиги аён-ку? Бундай ярамас одатларга қарши барчамиз биргаликда кураш олиб борсак маъқул бўларди.

Соғлом авлоднинг дунёга келишида аёлларимиз билан бир қаторда эркаклар ҳам масъулдирлар. Шунинг учун улар соғлом, жисмонан бакувват, маънан етук бўлишлари, алько-голли ичимликлар ичишдан, гиёҳвандликдан, зинодан сақланишлари керак.

Соғлом авлоднинг дунёга келиши учун «қон яқин» бўлмаслиги, яъни яқин қон-қариндошлар ўзаро никоҳда бўлмасликлари маъқул.

Балоғатга етмаган қизларни турмушга бериш бугунги кунда кўпроқ кўзга ташланмоқда. Бу ҳол ҳам соғлом авлоднинг дунёга келишига салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Қисқаси, соғлом авлод экологик жиҳатдан тоза, соғлом муҳитдагина дунёга келади. Демак, соғлом фарзанднинг туғилиши ва унинг баркамол инсон бўлиб етиши учун она-табиатимизнинг экологик мувозанатини соғломлаштиришимиз ҳам керак бўлади. Мен соғлом авлоднинг дунёга келиши масаласи билан боғлиқ омилларнинг фақат баъзиларини санаб ўтдим, холос. Уларнинг саногі кўп ҳали...

Яна қайтараман, ҳар томонлама соғлом фарзандни — баркамол авлодни дунёга келтириш — бу гувала яшаш эмас... У жуда оғир ва машаққатли ҳамда масъулиятлидир.

— Оналик бахтига муяссар бўлишни орзу қилган муҳтарам аёлларимизга истакларингиз.

— Азиз аёллар! — Ўзбекистон аёллари! Сиз фарзанд кўришдек улуғ бахтдан юз ўғирган кун ҳаёт ҳам тўхтайди. Дунёнинг абадийлиги — давомийлиги фақат Сизларга боғлиқ. Дунё тақдири Сизларнинг қўлингизда. Азиз опа-сингиллар — аёллар, Сиз ўзингизни асрасангиз, эркаклар Сизларни асрай билсалар, қадрингизга етсалар, улар ўзларининг эркаклик масъулиятларини, вазифаларини ҳис этсалар — худо хоҳласа мустақил Ўзбекистонимизда соғлом авлод туғила беради ва ҳар томонлама баркамол инсон бўлиб етишиб, Абу Райҳон Беруний, Ибн Сино, Жалолiddин Мангуберди, Амир Темур, Улуғбек, Бобур, Алишер Навоий каби буюк сиймоларимизга ўхшаш халқнинг баркамол фарзандлари дунёга кела беради...

Абдуҳамид ЖАЛОЛОВ
суҳбатлашди.

Ziynat

ОЁЎНГИЗ ОФРИСА...

Кўпчилик аёлларимиз баланд пошна туфли кийганликлари боис, касб тақозосига кўра, иш пайтида узоқ вақт тик турганларидан оёқларига зўр келади, бошқалари эса мос келмаган пойабзал кийганликларидан қийналадилар, айримлар эса қадоқ, товон ёрилишидан азият чекадилар.

Шундай ҳолатлар рўй берганда, куйидаги содда амаллардан фойдаланиш мумкин. Тоғора ёки жомга илиқ сув қуйиб, мойчечак ёки зиғир уруғи, хвой экстракти дамламасидан (1 литр қайнаган сувга 2 ош қошиқ) солиб аралаштирилади. Мабодо, товон ёки оёқ кафти ёрилган ёхуд чақаланган бўлса, яна дезинфекцияловчи воситалар: тирноқгул (календула) дамламаси (1 литр сувга бир ош қошиқ майдалангани), озгина нимтатир марганцовка ёки борат кислота (1 литр сувга 1 чой қошиқ) солинади.

Оёққа ванна қилингандан сўнг у қуруқ қилиб артилади, сўнгра крем ёки борат вазелини суртилади. Шундан кейин оёқ панжаси уқалаб ишқаланиши лозим. Бундай оддий амал оёқ кафтида қон айланишини яхшилайдди, тери қуруқлашмайди, у латиф тус олади, товон ёрилмайди.

АГАР КЎЗИНГИЗ УЧСА...

Баъзан беихтиёр ўнг ёки чап кўзимизнинг қобоғи «лип» этиб учиб қолса, «кўзим учди, суюнаман ёки хафа бўламан» деб айтамыз.

Ана шу саволга қийналмаслик учун куйида биз Шамсиддин Дунсарийнинг «Одамни билиш илми» рисоладан кўзининг учиб қолган ҳақида Шарқда йиғилган кузатишлар асосида ёзилган сатрларни бермоқдамиз. Шунинг айтиб ўтмоқчимизки, одамнинг танаси ва бадан аъзолари ҳаракатига, юзининг тузилишига ва рангига, нафас олишига, овози, ҳатто қулишига қараб унинг қандай одамлигини билиш мумкин экан.

Агар чап кўзда ичга тортилиш сезилса, шод-хуррам бўлади.

Агар ўнг кўзи чап тарафи ичдан учса, мол-давлат топади.

Агар чап кўзи учса, ҳузурига фарзанди келади. Агар ўнг кўзи қобоғи пастга учса, хурсанд бўлади. Агар ўнг кўз қобоғининг тағи учса, ғамга ботади, йиғилади.

Агар чап кўзи қобоғи тепаси учса, ким биландир жанжаллашади.

Агар чап кўзи пастки қобоғи учса, роҳат-фароғатга эришади.

Агар ўнг кўзи уст киприги учса, умрида кўрмаган одамлар билан учрашади.

Агар ўнг кўзи пастки киприги учса, қутилмаганда бошлиқдан хурсанд бўлиб чиқади.

Агар чап кўзининг уст киприги учса, ногаҳоний хабардан хушнуд юради.

Агар пастки киприги учса, кимдир унинг қабихлигини эслайди.

Агар ўнг кўзи атрофи учса, сал тоби қочади.

Агар чап кўзи атрофи учса, яхши хабардан воқиф бўлади.

Агар ўнг кўзи учса, кўркув-вахимадан қутулади.

Агар чап кўзи учса, ёмонлиги эл оғзида овоза бўлади.

Агар ўнг кўзининг бурчаги учса, бирдан шод бўлади.

КЎЙ

(22 март — 21 апрель)

Кўни-қўшнилари орасида тарқалган миш-мишларга умуман аралашманг. Баъзилар сизни бу ғалваларга қўшиш мақсадида атайлаб гиж-гижлайдилар. Ҳар қандай вазиятда ҳам тилингизга эҳтиёт бўлинг.

ЭГИЗАКЛАР

(22 май — 21 июнь)

Жиддий ишга қўл урмоқчи бўласиз. Бу масалада яқин дўстингиз, шу пайтгача муносабатингиз яхши бўлган танишингизни шерик қилмаслиқни маслаҳат берамиз. Акс ҳолда силлиқ бошланган иш дабдурустан чигаллашиб кетади.

АРСЛОН

(22 июль — 21 август)

Учраган одам билан «отамлашаверманг». Бўлмаса ўзингиз сезмаган ҳолда-сирингизни очиб қўясиз. Оқибатда бунинг учун бошқаларни айбдор деб билишингиз эҳтимоли йўқ эмас.

БУЗОҚ

(22 апрель — 21 май)

Моддий, умуман молиявий масалаларда хушёр туришингиз керак. Ҳамкорлар билан орани очик қилишга уринманг. Бу кунларда кўп нарсани кўриб, кўрмаганга олсангиз ютасиз.

КИСКИЧБАҚА

(22 июнь — 21 июль)

Ҳафта бошида «ёввойи» лигингиз кўзиб қолади. Ўзингизга ҳам, бошқаларга ҳам бу ёқмайди. Бироқ ранжишга эрта. Айнан ўша «ёқмаган» кишилардан бирининг кўмағи туфайли катта моддий манфаат кўрасиз. Уни билиш сезгирлигингизга боғлиқ. Ақлингизни ишлатинг.

СУНБУЛА

(22 август — 21 сентябрь)

Кўчмас мулк олди-сотдиси, молиявий операциялар бу ҳафта сизнинг фойдангизга ҳал бўлади. Ким қандай маслаҳат берса бераверсин. Сиз эса бу масалада ўз билганингиздан қолманг.

Mish-mishmi, yo?..

АНЖЕЛИКА ВАРУМ ТОШКЕНТДА

Ха, Россиянинг машҳур кўшиқчиси Анжелика Варум фақат бир кун пойтахтнинг муҳташам Халқлар дўстлиги саройида концерт берди. Унинг кўп кўшиқлари ўзбекистонлик мухлислар қалбидан ҳам ўрин олган. Ишқ-муҳаббат, севги изтироблари тараннум этилган кўшиқлар қайси тилда янграмасин, албатта ўз тингловчисини топади. Худди шундай Анжеликанинг хонишлари ҳам. Унинг ҳам ҳаёт йўли, шахсий турмуши барча орзу қиладиган даражада эмасди. Балки барча юлдузларники сингари алғов-далғов эди. У бир пайтлар «Хайр менинг йигитчам, хайр менинг мулоимгинам, сенинг қизчанг бир умрга кетмоқда. Энди тор сўқмоқда бошқа ҳеч қачон учрашмаймиз» деб куйлаганда, тўғри куйлаган бўлса ажаб эмас. Чунки, бу вақтда у ўзи каби «юлдуз» Андрей Агутинга кўнгил қўйган ва ишқидево на бўлиб юрган барча ошқоларига қарата юқоридаги кўшиқни куйлаган бўлса керак.

Андрей Агутин билан турмуш қурган Анжеликанинг ҳам ишлари юришиб қолди. Иккиси ҳамкорликда жуда кўп кўшиқлар яратди, кўлаб гастроллар уюштиришди. Тошкентда бўлиб ўтган концерт ҳам Андрей билан Анжеликанинг муҳаббатлари ва севгиларини ифодалаган ажойиб шоу бўлди.

ТАРОЗИ

(22 сентябрь — 21 октябрь)

Махфий рақибларингизнинг сизга нисбатан уюштирмоқчи бўлган фитналари тасодифан ошкор бўлади. Шу орқали бошқа гумондорлар шубҳадан қутилишлари эҳтимоли йўқ эмас. Ҳатто оилавий муносабатларингизда шундай ҳол содир бўлади. Молиявий масалаларда режаларингиз амалга ошади.

ЁЙ (21 ноябрь — 20 декабрь)

Ойнинг ўн беши қоронғу, ўн беши ёруғ дейишади. Ҳафта давомида хурсандчилик билан кўнгилсизлик ўрин алмашиб келиши қутилаяпти. Гоҳ қувониб, гоҳида ўқинасиз. Қандай бўлмасин, доимий кўнгилсизликдан кўра бу афзал, албатта. Шанба, якшанбада эса ташвишлардан қутилиб қўя қоласиз.

ҚОВҒА

(21 январь — 19 февраль)

Ўзингиз билмаган ҳолда, кўпчиликнинг мушқулини осон қиласиз. Бундан одамларнинг сизга нисбатан хурмат ва эътиқодлари ошади. Аммо сув келтирган хору кўза синдирган азиз деганларидек айримлар сизнинг оёғингиздан чалишга уринишлари мумкин.

ЧАЁН

(22 октябрь — 20 ноябрь)

Ёмонликка ёмонлик билан жавоб қайтаришга уринманг. Негаки шу кунларда сизга ғанимлик кўзи билан боқувчилар фаоллашиб қолишади. Рақибларингизнинг бундай ҳатти-ҳаракатини сезгудек бўлсангиз, имкони борица эйтибор берманг.

ЭЧКИ

(21 декабрь — 20 январь)

Ишингиз юришмасдан қолиши эҳтимоли йўқ эмас. Мабодо шундай бўлса, ҳаёлингизда пашшадан фил ясаманг. Кўзингизга ваҳимали туюлган омадсизликнинг нақадар майда ва ўткинчи эканлигини сезасиз.

БАЛИҚ

(20 февраль — 21 март)

Бир қарашда иккинчи даражали бўлиб кўринган масаладан жиддий кўнгилсизлик келиб чиқади. Бу ҳол осойишта кечаётган ҳафтани алғов-далғовга айлантириб юбориши эҳтимолдан ҳоли эмас. Демак, манфаатингиз билан боғлиқ бирор ишга паст назар билан қараманг.

Минҳожиддин МИРЗО

КАЛБИМ ТУГЎНИДАН ЭСГАН ЭЙ САБО

* * *

Дунё тингла, тингла мени
Хастадир бу кун жоним.
Эй малаклар келтирингиз,
Хайёмда қолган жоним.

Безиё ул хонақоҳни
Парчаланг йўлга боқинг.
Йўл қоронғу бўлса гар,
Жисм аро жонни ёқинг.

Воҳидим, восил эмасман,
Восафо бўлмас кўнгул.
Ахтари ўзга демасман,
Ўзгадин тўлмас кўнгул.

Афғор ул — жисм аро жон,
Сенга ғам, эй дил, ман.
Бу муҳаббат йўли қон,
Кетди дил, бедилман!

ЯССАВИЙ

Шеър ўзи нимадир, ишқий калима,
Ойдин булоқ гули — шаффоф

бир туйғу!
Ё, кўнгул йиғиси, шуур гавҳари,

Ё, хайрат, ё ҳасрат, энг ширин қайғу!
Шеър нима, пайконми, руҳга

санчилган,
Ёки, қалб дарахтин сирли япроғи?
Балки нилуфардир дилда очилган,
Кўнгулда улғайган Мажнун титроғи?!

Шеър нима, дардми у ё зикр ажиб,
“Аналҳақ” деган ул кўнгулнинг охи?
Дилдаги жаннатми, боғлари нажиб,
Қайда у руҳдаги дарвеш даргоҳи?

Шеър нима, тилсимли зулмат

вужуднинг

Қаъридан ой каби чиққан ифода.
Кўнгул тоғларига кўнган бургутнинг,
Ўтли нигоҳидан тўкилган бода?

Англамоқ кўйида дил сўйлар тошиб,
Чин шеърки, бир қакнус —

дилга раводир.

У — мужда — етти қат осмондан

ошиб,

Ҳақдин келаётган тоза ҳаводир...

* * *

Юрт йўллари, муқаддас йўллар
Дўст ҳам ундан келган, ғаним ҳам.
Мадад сўраб чўзилган қўллар,
Эриб оққан бамисоли шам.

Бу йўлларда ғаним қаҳридан
Гиёҳлар ҳам сарғайиб сўлган.
Бу йўлларда қанча пок диллар,
Орзуларин тупроққа кўмган.

Бу йўлларни супурмаган ел,
Ўқиб ўтган бу йўлдан баҳор.
Ғанимга сув тутгани учун,
Ич-этин еб инграган анҳор.

Бу йўлларга бобом тўккан ёш,
Мардлар қонга беланиб ўтган.
Бу йўлларга сизмаган кўёш,
Бахтлар ғамга уланиб кетган.

Шукр дейман, энди бу йўллар,
Юрагимга туташиб кетмиш.
Кулдан бекка айланмоқ не бахт,
Занжирларнинг овози — ўтмиш!

Сано айтиб ётган гиёҳлар.

Ko'ngil bitiklari

Эй, топталиб чўккан тоғларим.
Энди қадни тиклангиз дейман,
Гуллаш пайти келди боғларим.

Қизғалдоғлар кироат қилар —
Қабристонда, ҳар бири қуёш.
Ўтганларга шафоат тилар,
Тебранади қизил дастор бош.

Ҳар бир гиёҳ айтар саловот,
Турон замин — бу уйғоқ замин.
— Юрт шавкатин қайтар ҳақ... дея,
Пичирлайди тупроқлар: Омин...

МАШРАБ

Кўнгул сабзозорин қилсанг зиёрат,
Қизғалдоғ хўрсинар сўраб ҳимоят,
Сен менинг қалбимга битилган оят
Гулбаргдай ёнади қирмиз лисоним,
Маҳбуб деб талпинар ўртаниб жоним.

Қалбим туғёнидан ўсган эй сабо,
Хаёлим йўлини тўсган эй сабо,
Ёрим юрагидан эсган эй сабо,
Минг баҳор келса-да, сабзасиз оним,
Маҳбуб деб талпинар ўртаниб жоним.

Рухимга қафасдир вужуд дунёси,
Кўнгулмга нур бермас дунё-рўёси,
Шунчалар бўлурми, дилдор ҳаёси,
Етти қат осмонми парданг тобоним,
Маҳбуб деб талпинар ўртаниб жоним.

Чечаклар кенгликда тушмоқда садр,
Соҳир нафасингми кезган у абр,
Рухимга чимилдиқ эрурми — қабр,
Эй жон юр борайлик — шошқоқ
меҳмоним,
Жон удир, сендан-да азиз, у жоним...

А.АРКАНОВ

УЛАР УЧРАШДИЛАР

— Келинг, шу ерда ўтирамыз,
— деди қиз.

— Йўқ, скамейкада ўтирамыз,
— деди йигит. — У ер қум. Мен
сарғиш қумни яхши кўраман.

Улар кичкина ўриндиққа ёнма-
ён ўтиришди. Йигит таёқча билан
сарғиш қумга нимадир чиза бош-
лади.

— Нима чизяпсан?

— Бу сен.

— Йўқ, ўхшамаяпти.

— Майли, ўхшамасин.

Унга чизиш қийин бўлди. Не-
гаки, қум қуруқ эди. Иссиқ ша-
мол ҳам эсарди.

— Ке, эртага яна шу ерга ке-
ламиз, — деди қиз.

— Сен бу ерга яна ростдан
келасан-а? Аниқми?

— Аниқ.

У эртасига келмади, индинига
ҳам. Икки кундан, бир ойдан кей-
ин ҳам келмади. Умуман келма-
ди.

Қиз эса бу ерга тез-тез келиб,
ўша скамейкада ёлғиз ўтирарди.

У ўйлаб ўйига етолмасди: “Йи-
гит нима учун келмади?..” Нега-
ки, қиз йигитни ота-онаси бошқа
мактабга бериб юборганлигини
билмас эди...

СЕВГИ ХАТИ

“Азизим! Мен сен учун океан-
ни-да сузиб ўтишга, олов ва ча-
калақзордан ҳимоясиз ўтишга,
ҳеч қандай иккиланишсиз, дадил
жарликка-да сакрашга тайёрман.
Билгинки, сенга етишиш йўлида-
ги ҳар қандай тўсиқ ва қийинчи-
ликлар мен учун кўрқинчли эмас.

**P.S. Яқшанба куни албатта
келаман, фақат ёмғир ёғмаса-
гина”.**

Шерали КАРВОНЛИ
таржимаси

БАҲОР
ЧЕЧАКАРИ

Ёш авлодни жисмонан бакувват, соғлом, маънавий бой,
ахлоқан етух, билимни қилиб тарбиялаш шу куннинг дол-
зарб вазифаларидан бирига айланмоқда. Шу муносабат би-
лан пойтахтнинг Собир Раҳимов туманидаги мактабгача таъ-
лим муассасаларида болалар боғчалариаро ранг-баранг
кўрик-танловлар, мусобақалар ўтказилмоқда. «Соғломжон-
полвонжон», «Отам, онам ва мен — спорт оиласи», «Севимли
ўйинчоқлар», «Ўзбекистон — Ватаним маним», «Уйла, изла,
топ» баҳслари шулар жумласидандир. Мазкур тадбирларда

дилбандлар мурғаклик давриданок кўшиқ куйлаш, рақс ту-
шиш, сахна асарларидан парчалар намоиш этиш, ўйинчоқ-
лар ясаш, шеър айтиш, спортга оид беллашувларда илк бор
иштирок этиб ғолибликка эришиш учун билим, қобилиятла-
рини намоиш этмоқдалар.

Суратларда: Собир Раҳимов туманидаги ҳудудий болалар
боғчаларида ўтказилган танловдан лавҳалар акс эттирил-
ган.

М. ШАРИПОВА олган суратлар.

ЎЗМУ талабаси
Жамшид ДАВЛАТОВ
тайёрлади.

Тошкент шаҳар халқ таъли-
ми Бош бошқармаси, Чилон-
зор туман Халқ таълими бўли-
ми, Тошкент шаҳрига қарашли
барча интернат мактаблари ва
меҳрибонлик уйлари жамоала-
ри 4-сонли скалиоз санато-
рия-мактаб-интернати дирек-
тори

Йўлдош ЭРГАШЕВнинг

бевақт ҳаётдан кўз юмганлиги
муносабати билан унинг оила
аъзоларига чуқур таъзия изҳор
этадилар.

«Маърифат» газетаси тах-
ририяти жамоаси ёзувчи-
журналист

Ҳамид ИКРОМОВнинг

вафоти муносабати билан
марҳумнинг оила аъзоларига
ҳамдардик билдиради.

Низомий номидаги ДТПУ
маъмурияти “Демократик жа-
мият қуриш назарияси ва ама-
лиёти” кафедраси жамоаси
кафедранинг собиқ ўқитувчи-
си, доцент

М.Г. ИНОЗЕМЦЕВА

вафоти муносабати билан
марҳуманинг оила аъзоларига
чуқур таъзия изҳор этади.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таъли-
ми вазирлиги, Ўзбекистон
Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги, Таълим
ва фан ходимлари касба
уюшмаси Марказий
Қўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жумана-
зар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур
ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб),
Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМ-
ЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РА-
ҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар
ТУЙМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир
ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари
масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарил-
майди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш тахрири-
ят руҳсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар
кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва
оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани ИВМ компьютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Шарифа МАДРАҲИМОВА,
Насриддин БОТИРОВ.

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.

Г-517.

Тиражи 35.358

Г. 1 2 3 4 5 6

Ҳажми 4 босма табоқ.

Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш

вақти — 20.00.

Топширилди — 20.00.